

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SVOBODA PROJEVU A JEJÍ HRANICE

Autor práce: Hana Balogová, DiS

Studijní obor: Bezpečnostně právní obor ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Plk. Mgr. Bc. Petr Stein

Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji mjr. Mgr. Jiřímu Prouzovi a JUDr. Věře Bížové za cenné rady a připomínky k věcnému obsahu práce.

Zvláštní poděkování patří vedoucímu bakalářské práce plk. Mgr. Bc. Petrovi Steinovi, který se mnou konzultoval záměr práce a poskytl mi užitečné informace k metodickému zpracování věcného obsahu práce.

ABSTRAKT

BALOGOVÁ, H. *Svoboda projevu a její hranice : bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2013. 58 s. Vedoucí bakalářské práce: plk. Mgr. Bc. Petr Stein

Klíčová slova: aplikace práva, kolize, petice, shromáždění, svoboda projevu, základní lidská práva a svobody.

Bakalářská práce popisuje a analyzuje jedno ze základních lidských práv, kterým je právo občanů, ale i jejich volených zástupců v zákonodárných sborech, svobodně se vyjadřovat k veřejným záležitostem ve specifickém prostředí sídla zákonodárského sboru a jeho okolí. Řeší nejen právo svobody projevu v jeho teoretické rovině, ale i v jeho praktickém užívání jak občany ve vztahu k veřejné moci, tak i samotnými volenými zástupci a zkoumá meze svobody projevu občanů a jejich volených zástupců. Současně analyzuje i některá rizika z aplikace tohoto práva v blízkosti chráněného objektu Parlamentu ČR. Bakalářská práce pak na závěr shrnuje výsledky popisu a analýzy ústavního práva svobody projevu a jeho mezí a zkoumá aktuální legislativní změny, které se mohou tohoto ústavního práva dotýkat včetně předložení vlastního návrhu legislativní změny, který je v závěru práce odůvodněn.

ABSTRACT

BALOGOVÁ, H. *Freedom of speech and its limits : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2013. 58 p. Supervisor : plk. Mgr. Bc. Petr Stein

Key words: application of law, collision, petition, meeting, freedom of speech, human rights and liberties

This bachelor thesis describes and analyzes one of the basic human rights, which is the right of citizens as well as their elected representatives in legislatures, to speak freely about public matters in the specific environment of the seat of the Legislative Assembly and its surroundings. It deals not only with the right of free speech in its theory, but also in its practical use by both citizens in relation to public authorities and elected representatives themselves and explores the limits of freedom of speech of citizens and their elected representatives. In addition it analyzes some risks of the application of this right in the vicinity of the protected seat of the Parliament of the Czech Republic. Bachelor thesis at the conclusion summarizes the description and analysis of the constitutional rights of freedom of speech and its limits, and examines current legislative changes that may affect the constitutional rights including the submission of the actual proposal for legislative changes, which is justified in the conclusion.

OBSAH

ÚVOD	7
1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	10
2 TEORETICKÉ VYMEZENÍ PRÁVA SVOBODY PROJEVU	12
2.1 Svoboda projevu jako subjektivní právo	12
2.2 Vývoj ústavního vymezení práva svobody projevu.....	14
2.3 Ústavní vymezení svobody projevu v České republice	17
2.4 Dvě pojetí demokracie	20
3 ANALÝZA VYBRANÝCH PŘÍPADŮ Z APLIKACE SVOBODY PROJEVU.....	23
3.1 Kolize se zákonem chráněnými právy jiných osob a veřejnými statky.....	23
3.1.1 Poškození cizí věci nebo svobodné vyjádření názoru	24
3.1.2 Ochrana osobnosti politiků, občanské zadržení poslanců nebo narušení činnosti zákonodárního sboru	28
3.1.3 Odhalená ňadra na veřejnosti jako symbol sexuality nebo mateřství.....	31
3.1.4 Svoboda projevu nebo narušení režimu ochrany.....	34
3.2 Svoboda projevu jako součást jiného základního práva	36
3.2.1 Vyjádření názoru občana peticí	36
3.2.2 Svoboda projevu jako součást práva shromažďovacího.....	39
3.3 Radikální pojetí svobody projevu	40
3.3.1 Atentát nebo svoboda projevu	41
3.3.2 Vůle lidu versus vůle soudců.....	43
4 NÁVRH LEGISLATIVNÍ ZMĚNY	49
4.1 Návrh na odstranění asymetrie	50
4.2 Systémový návrh.....	51
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je popis a analýza konfliktů vznikajících při uplatňování svobody projevu ve vztahu k demokratickým institucím a procedurám. Při volbě tématu jsem byla zcela jednoznačně ovlivněna svojí profesí příslušnice Ochranné služby Policie České republiky. Z mého zařazení vyplývá povinnost zajišťovat ochranu nejen objektů zastupitelských sborů, ale i ochranu veřejného pořádku před těmito objekty, a také veřejného pořádku, při schůzích zastupitelských sborů. Již od počátku mi bylo zřejmé, že bakalářská práce nemůže být pouhou deskripcí mé každodenní zkušenosti, ale její reflexí v širších teoretických – právně teoretických a politologických - souvislostech.

Na právo svobody projevu můžeme nahlížet z individuálního hlediska jako předpoklad naplňování lidské potřeby konkrétního jedince – svobodně se veřejně vyjadřovat. Zároveň však, z hlediska celospolečenského, lze uplatňováním uvedeného práva dosahovat politických změn. Z tohoto úhlu pohledu se právo svobody projevu může dostat do částečného konfliktu s principy zastupitelské demokracie. Základní problém lze vymezit následujícím způsobem: do jaké míry se občan volbou svého zastupitele vzdal svého práva vyjadřovat se k veřejným záležitostem a jaké jsou limity svobody jeho projevu?

Svobodu projevu zařazuje Listina základních práv a svobod¹ mezi práva politická, a ačkoliv je toto ústavní právo v základních ústavních obrysech v České republice stejné již více jak 20 let, tak nelze přehlédnout, že při aplikaci tohoto práva, s ohledem na pohyb v naší společnosti, dochází ke změnám forem, kterými občané vyjadřují své názory. Stává se, že přerůstají i v radikalizaci některých projevů občanů, kteří tímto způsobem vyjadřují svoji nespokojenost.

S těmito projevy nespokojenosti jsem mnohdy konfrontována na svém pracovišti, kterým je Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Zde se téměř každodenně setkávám s uplatňováním základních politických práv a svobod občanů a tato skutečnost byla zásadní motivací při výběru tématu bakalářské práce.

Právo svobody projevu, které je v České republice ústavně zaručeno, lze zařadit mezi subjektivní veřejná práva. Tento fakt zakládá jeho vymahatelnost vůči orgánům veřejné moci a současně i povinnost těchto orgánů toto právo ochraňovat. Policie České republiky se tedy na jedné straně podílí na ochraně tohoto práva, na straně druhé při uplatňování práva svobody projevu dochází u objektů, jako je Poslanecká sněmovna,

¹ Česko. Usnesení č. 2 předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 20.

Senát Parlamentu České republiky nebo Úřad vlády České republiky, ke kolizím s ústavně zaručenými jinými subjektivními právy a svobodami třetích osob (např. s právem vlastnickým, s právem na ochranu lidské cti a důstojnosti) nebo ke kolizím s hodnotami, které jsou chráněny právem veřejným (veřejný pořádek, bezpečnost a mravnost). A tak se policisté dostávají do situace, kdy musí ze zákona zakročovat proti těm, kteří při uplatňování svého práva svobody projevu zasahují do práv a právem chráněných zájmů jiných osob.

Právo na svobodný projev nelze pojímat pouze izolovaně. Může být součástí jiných práv, které zahrnují v sobě i svobodu projevu. Do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR pravidelně přicházejí občané, kteří vyjadřují své názory na různých seminářích a konferencích, popř. i na veřejné schůzi Poslanecké sněmovny nebo Senátu a na veřejných schůzích jejich výborů. Tímto způsobem uplatňují právo na informace, které lze v širším smyslu chápat jako součást a záruku svobody projevu. Právo na informace² občané realizují i tím, že žádají, nejčastěji prostřednictvím Kanceláře Poslanecké sněmovny, o poskytnutí informací o činnosti zákonodárského sboru včetně např. informací k výročním finančním zprávám politických stran a hnutí, které jsou k nahlédnutí k dispozici v Parlamentní knihovně.

Na obě komory českého parlamentu se také ve věcech veřejného zájmu obracejí občané s peticemi³, žádostmi, návrhy a stížnostmi. V peticích se občané vyjadřují k veřejným záležitostem, kde formulují své názory a postoje - zde je svoboda projevu součástí práva petičního. Petiční výbor Poslanecké sněmovny vždy dvakrát do roka pořádá veřejné slyšení, kde informuje, jak se s jednotlivými peticemi vypořádal. Nezávisle na Petičním výboru Kancelář Poslanecké sněmovny zřídila stížnostní oddělení, kam denně přicházejí občané se svými podněty⁴.

Do sídla Poslanecké sněmovny přicházejí se svými postoji a návrhy nejen občané jako jednotlivci, ale i různé spolky či společnosti, do kterých se občané mohou svobodně sdružovat⁵.

Je zde poskytován prostor i pro činnost různých politických stran⁶, zejména těch parlamentních. Občané se tak přímo, nebo prostřednictvím svých volených zástupců, podílejí na správě věcí veřejných a uplatňují tímto způsobem své právo svobody projevu.

² Česko. Zákon č. 106 Parlamentu České republiky ze dne 11. května 1999 o svobodném přístupu k informacím. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 39, s. 2578.

³ Česko (Československo). Zákon č. 85 Federálního shromáždění ze dne 27. března 1990 o právu petičním. In *Sbírka zákonů, Československé socialistické republiky*. 1990, částka 19, s. 374.

⁴ Česko. Zákon č. 500 Parlamentu České republiky ze dne 24. června 2004 správní řád. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 174, s. 9826.

Některá práva, jako je například právo svobodně se shromažďovat⁷, v sobě sice také zahrnují i svobodu projevu, přesto však může nastat kolize mezi právem svobodně se shromažďovat a svobodou projevu.

Práce se zabývá nejenom svobodou projevu z pozice kolidujícího práva s jinými právy, ale také svobodou projevu jako součástí jiných práv a svobod a jejich aplikace občanem a voleným zástupcem zákonodárského sboru.

V závěru práce je nutné odpovědět na základní otázku, zda lze právo svobody projevu vůbec omezit a když ano, tak jaké základní podmínky musí být splněny. Existují totiž různé názory ve společnosti, které by se daly zjednodušeně zobecnit na dva hlavní proudy tak, že někteří tvrdí, že právo svobody nelze omezit a druzí připouští jeho omezení. Lze však předpokládat, že právo svobody projevu by mělo mít své limity.

⁵ Česko (Československo). Zákon č. 83 Federálního shromáždění ze dne 27. března 1990 o sdružování občanů. In *Sbírka zákonů, Československé socialistické republiky*. 1990, částka 19, s. 366.

⁶ Česko (Československo). Zákon Federálního shromáždění č. 424 ze dne 2. října 1991 o sdružování v politických stranách a politických hnutích. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 81, s. 1993.

⁷ Česko (Československo). Zákon č. 84 Federálního shromáždění ze dne 27. března 1990 o právu shromažďovacím. In *Sbírka zákonů Československá socialistická republika*. 1990, částka 19, s. 369.

1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem práce je popsat a shrnout výsledky popisu a analýzy ústavního práva svobody projevu v interdisciplinárním kontextu práva a politologie a poskytnou odpověď na otázky, zda a jaké jsou v současné době limity svobody projevu občana v jeho vyjadřování se k veřejným záležitostem. Dalším cílem je zhodnotit efektivitu právních norem, které upravují společenské vztahy, vznikající při konfliktech radikálním uplatňováním svobody projevu jejími mezemi, vyplývajícími principů demokratického státu. V případě zjištění deficitu právní úpravy navrhnout novelizaci konkrétních právních norem a tento návrh odůvodnit.

Uvedených cílů dosahují kombinací metod, a to metody komparace a metody analýzy.

Práce je v zásadě tvořena dvěma částmi. V teoretické se jsou vymezeny základní pojmy vztahující se k problematice lidských práva a demokracie. Dále je popsán a analyzován vztah mezi oběma kategoriemi v historickém vývoji i v současném pojetí.

V analytické části popsáno a analyzováno několik případů, které se ve své většině odehrávaly na půdě zastupitelských sborů, před jeho objekty, anebo jednání směřovala proti ústavním činitelům České republiky. Analyzované případy jsem rozdělila do několika skupin podle toho, proti jakým chráněným zájmům byly namířeny. Při jejich výběru jsem postupovala tak, aby byly zastoupeny jak projevy pouze verbální a difamující, tak také jednání, kdy je svoboda projevu uplatňována určitým, do jisté míry symbolický, aktem, například odhalením ňader nebo nahotou. Mezi specifické příklady projevu svobody pak patří takové, při kterých dochází k poškození majetku, útoku proti majetku nebo zdraví či životu osob. Analýza vyústí v návrh legislativní změny. Návrhy směřují do odvětví práva ústavního a správního.

Problematika lidských a práv a demokracie je zkoumána více obory. Na straně jedné je tu společná věda politologie. Na straně druhé je tu právo, které jako vědní obor stojí obrazně řečeno rozkročeno mezi sociologickým pojetím práva a jeho pojetím jako „ryzí nauky právní“. Sama volba tématu si vyžádala interdisciplinární přístup k řešení problému. Uvedený přístup je zohledněn v teoretické části, zejména při vymezení obsahu jednotlivých pojmů a popisů struktury (vazeb, vztahů) mezi jednotlivými pojmy. Teoretická část se tak stává nezbytným předpokladem pro analýzu vybraných případů.

V závěru bakalářské práce jsou shrnuty výsledky dílčích analýz a komparací limitů svobody projevu občana a členů zákonodárského sboru. Přínos této práce, kromě jiného, spočívá ve vypracování návrhu dílčích legislativních změn upravujících právo svobody

projevu občanů, a to ve vztahu k sídelním objektům orgánů veřejné moci. V závěrečném shrnutí je učiněno conclusio úvodní premise, a to předpokladu, že právo svobody projevu je v některých případech nejenom možné, ale i nutné, v zájmu zachování dalších ústavních práv, omezit.

2 TEORETICKÉ VYMEZENÍ PRÁVA SVOBODY PROJEVU

2.1 Svoboda projevu jako subjektivní právo

Je řada teorií, které vymezují základní principy svobody projevu a argumenty pro její ochranu. Vycházejí z určitého filosofického pohledu na funkci a význam svobody projevu v lidské společnosti.⁸ V této práci je dostačující poukázat na českou literaturu, kdy P. Jäger a P. Molek shrnují vývoj argumentů právní a filosofické teorie, které odůvodňují důležitost svobodu projevu jako argumenty pravdy, seberealizace, demokracie a obecné favorizace svobody.⁹ Podobně M. Bobek vymezuje funkce této svobody jako hledání pravdy, prostředku pro naplňování politické účasti, tedy pro formování politické vůle a seberealizace jedince.¹⁰

Základem argumentu pravdy je, že nikdo nemá monopol na pravdu a „většina“ nemůže utlačovat „menšinu“ při projevování jejích názorů. Argument seberealizace spočívá v tom, že možnost projevat se veřejně, je jedním z důležitých způsobů individuální seberealizace a odlišnosti lidského druhu. Argumentem demokracie je míněn systém, ve kterém je dovoleno občanům svobodně projevit přání a postoje, sdílet je a diskutovat s ostatními. Argumentem obecné favorizace svobody předpokládá, že stát nemá legitimní právo omezovat a kontrolovat jednání svých příslušníků, pokud toto jednání nepůsobí újmu ostatním.

Pokud bychom hledali legálně závaznou definici pojmu svobody projevu, tak její pozitivní vymezení v českém právním řádu nalezneme v článku 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, která vymezuje pojem jak svobody projevu, tak právo na informace následovně: „Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.“¹¹

Dále lze nalézt legální definici svobody projevu i v mezinárodních pramenech práva. Nejprve je potřeba uvést evropskou Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, která byla podepsána v Římě dne 4. 11. 1950 a pro ČSFR vstoupila v platnost dnem 18. 3. 1992. Jedná se o důležitý a klíčový mezinárodně právní

⁸ BARTOŇ, M. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha : 2010, s. 11.

⁹ JÄGER, P., MOLEK P. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha : 2007, s. 31-32.

¹⁰ BOBEK, M. *Helena, kontakt na mafiány a nové obrysy svobody slova v judikatuře Ústavního soudu*. Právní rozhledy, 10/2005, s. 359.

¹¹ Česko. Usnesení č. 2 předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 20.

dokument, který ovlivňuje ochranu lidských práv a základních svobod v celé Evropě. V článku 10 odst. 1 této Úmluvy je stanoveno, že právo svobody projevu „zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice.“¹²

Další legální a pozitivní definici svobody projevu v mezinárodních pramenech práva lze nalézt v článku 19 odst. 2 Mezinárodního paktu o ochraně občanských a politických práv, kde se uvádí, že „toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmikoli jinými prostředky podle vlastní volby.“¹³

Srovnáme-li tyto tři definice, jsou podobné a nelze přehlédnout, že definice svobody projevu v Listině základních práv a svobod vycházela z obou mezinárodních pramenů práva, zejména pak z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Všechny uvedené definice nezužují svobodu projevu pouze na svobodu slova, ale obecněji i na další způsoby vyjádření postojů.

Avšak ne každé chování jedince lze považovat za projev, které by vyžadovalo ústavní ochranu. Naopak určité formy chování jedince jsou v souladu s ústavními podmínkami omezovány. Problémem je, že některé situace jsou sporné a hraniční. To má vliv při posuzování, zda se jedná o svobodu projevu ve smyslu výše uvedených ústavních definic nebo zda se jedná o jiné jednání jedince. To je někdy velice těžké rozlišovat, protože hranice mezi projevem a jiným jednáním je velmi nezřetelná.

Tato jiná jednání, než která by spadala pod rozsah svobody projevu, bychom mohli zahrnout pod negativní vymezení pojmu svobody projevu. Je však složité nadefinovat kritéria pro posouzení, zda se z ústavního pohledu jedná o projev nebo jiné jednání. V evropských zemích tedy nejde u některých chováních spoluobčanů o naplňování svobody projevu v ústavním slova smyslu v případech, kdy ústavní úprava těchto zemí omezuje projev na základě předem daných výjimek. Jako jasný příklad negativního vymezení pojmu svobody projevu, je takové jiné jednání, kdy je primárním záměrem působení škody na zdraví či majetku.¹⁴ Může tak být v případě teroristického útoku, kdy dojde k únosu letadla nebo nastražení bomby, byť cílem tohoto jednáním je nepochybně upoutání masové pozornosti ke svým názorům. Taková jednání tedy nespádají

¹² Česko (Československo). Sdělení č. 209 federálního ministerstva zahraničních věcí ze dne 18. března 1992 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č.3, 5 a 8. In *Sbírka zákonů*. 1992, částka 41, s. 1076.

¹³ Česko (Československo). Vyhláška č. 120 Ministerstva zahraničních věcí ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a o Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In *Sbírka zákonů*. 1976, částka 23, s. 574.

¹⁴ JÄGER, P., MOLEK P. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha : 2007, s. 27.

pod ochranu vyplývající z ústavního práva svobody projevu. Dalším případům, které však mohou být i hraniční a nebude zcela zřejmé, zda lze dané jednání považovat za projev spadající pod ústavní ochranu, se věnuji podrobněji v dalších kapitolách a podkapitolách.

Závěrem této podkapitoly lze konstatovat, že současné tři hlavní legální zdroje (Listina základních práv a svobod, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a Mezinárodní pakt o ochraně občanských a politických práv) se v obecném pozitivním vymezení pojmu svobody projevu v základních obrysech shodují a charakterizují ho jako svobodu vyjadřovat své názory a postoje, a to jakoukoliv formou, bez ohledu na hranice státu. Je nutné uvést, že jediným, ale ne zásadním rozdílem je, že Listina základních práv a svobod samostatně odděluje právo na informace a svobodu projevu, na rozdíl od obou zbývajících zdrojů, které právo na informace považují za přímou součást a naplnění práva svobody projevu. Negativní zobecnění definice svobody projevu lze charakterizovat tak, že pod pojem svobody projevu nepatří jednání, které primárně zasahuje do jiných základních práv a svobod nebo by šlo o jednání, které zasahuje do nějakého chráněného veřejného zájmu jako je bezpečnost státu, veřejná bezpečnost, ochrana veřejného zdraví a mravnost. Zásah státu však nesmí překročit nezbytnou míru a musí být v mezích stanovených zákonem. Další vymezení a naplnění pojmu svobody projevu (pozitivní i negativní) utvářejí aplikací tohoto práva ve svých rozhodnutích soudy, zásadní jsou pak nálezy Ústavního soudu.

2.2 Vývoj ústavního vymezení práva svobody projevu

Lidská práva v dnešní podobě, ve smyslu základních práv, které utvářejí vztah mezi jednotlivcem a státem, se zrodila až v novověku. Přesto už v antice, zejména v řecké a římské civilizaci, se doboví filosofové vyjadřovali k myšlenkám, které měly vliv na pozdější vývoj lidských práv. Je to především myšlenka sofistů, že přirozené právo je nad psaným zákonem. Jak uvádí Eliška Wagnerová, velmi inspirující z této doby se stala především triáda práv – rovnost před právem, rovná svoboda projevu a stejný respekt ke všem.¹⁵ Těchto práv ale mohli užívat jen svobodní občané. Naopak otroci nebyli považováni za lidské bytosti, ale po právní stránce byli pouze věcí a neměli práva občanů. Právní subjektivita podle dnešních měřítek, tj. mít práva a povinnosti a být způsobilý k právním úkonům a užívat na základě toho určitých svobod, se tak ve starověkém Řecku a Římské říši vztahovala pouze na občany polis, resp. na římské občany. Další vývoj lze

¹⁵ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha : 2012, s. 2.

zaznamenat s nástupem křesťanství, kde učení o tom, že lidé jsou obrazy Božími, vedlo k uznání osobní svobody a rovnosti všech lidí před Bohem. Ovšem mimo této rovnosti před Bohem existovali ve světském životě ve středověku privilegované skupiny a dobové právní normy ukotvovaly tuto nerovnost mezi od narození svobodnými a před Bohem rovnými si lidmi.

Nástupem novověku myšlenky svobody člověka jako lidské bytosti opouští do té doby přijatelný pohled jako pouhé rovnosti lidí před Bohem. Velký význam pro rozvíjení myšlenek lidských práv měli angličtí státovědci a filosofové 17. a 18. století.¹⁶ John Milton prosazoval mj. právo na svobodu projevu, svobodu tisku a odstranění cenzury knih. Určitý zákonný rámec dostalo právo na ochranu svobody až v Habeas Corpus Actu v roce 1679, kde je však upravena jen nepatrná část osobnostních práv. Význam pro pozitivní vymezení svobody projevu má Bill of Rights z roku 1689, byť je toto právo upraveno pouze v podobě svobodného parlamentního projevu, kdy bylo zakázáno rušit parlamentní debatu zvenčí. V této době se zrodila i myšlenka, že základní práva (život, svoboda a vlastnictví) jsou uplatnitelná na státní moci. K pojetí lidských a občanských práv je nutné dodat, že ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska dodnes nejsou tato práva ukotvena v kodexu a jsou konstruovány soudy a jejich výkladem.

Naopak ústavní pozitivní vymezení lidských práv lze v 18. století nalézt ve Virginii přijatém Bill of Rights v roce 1776. Takto právně zformulovaná lidská práva se stala základem budoucí ústavy Spojených států amerických. Pokud jde o evropské pokusy vymezení základních lidských práv do pozitivní právní normy, tak rozhodně nelze opomenout francouzskou Deklaraci lidských práv z roku 1789, přestože nebyla ústavním dokumentem a ani právní normou v pravém slova smyslu, neboť poskytla spíše jen principy. Myšlenky, které obsahovala, však měly vliv v evropském vývoji ústavního vymezení základních lidských práv, byť neměly ve středoevropských ústavách mezi světovými válkami přímé právní účinky a odkazovaly na konkretizaci těchto práv a svobod v zákonech.

Další klíčový zlom ve vývoji základních práv a jejich pojetí nastal až po 2. světové válce v Spolkové republice Německo, kdy byla v roce 1949 přijata moderní ústava nazvaná Základní zákon, ve kterém byly základním lidským právům a svobodám poskytnuty ústavní garance. Na základní práva je nahlíženo jako bezprostředně platná a zavazující mimo veřejné správy a soudnictví i samotné zákonodárce.

¹⁶ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha : 2012, s. 3.

Pokud jde o vývoj svobody projevu v českém prostoru, tak až do 19. století, jako v mnoha dalších zemích, byla chápána pouze jako svoboda projevu víry. Avšak husitům, kteří v 15. století bojovali proti náboženské nesvobodě, se v roce 1420 dočasně podařilo do Čtyř artikulů pražských zahrnout i pozitivní vymezení svobody slova. Postupně však tato pozitivně vymezená svoboda byla utlumována a habsburští panovníci zavedli přísnou cenzuru. K oživení svobody projevu došlo až v revolučních letech 1848, avšak pokusy o zakotvení svobody slova a tisku ještě v roce 1848 nenabýly ústavní platnosti. Prvně se tak podařilo v českých zemích ústavně zakotvit svobodu projevu o rok později, tedy v roce 1849, ve Stadiónově ústavě, podle které se každý mohl svobodně projevovat své mínění slovem, písmem, tiskem nebo obrazným představením. Navíc se podle této ústavy nesměl podrobovat cenzuře tisk a chráněna byla i práva související se svobodou projevu (svoboda víry, svoboda vyučování a vědy, právo petiční).¹⁷ Účinnost této ústavy ukončily Silvestrovské patenty z roku 1851. Ústavní zakotvení svobody projevu bylo poté obnoveno v roce 1867.

Po vzniku Československa byla svoboda projevu upravena v § 117 Ústavní listiny Československé republiky z roku 1920¹⁸. Ústavní listina platila až do roku 1939, ale v ní pozitivně vymezená základní práva neměla přímé účinky, jichž by se mohl jednotlivec dovolat a navíc byl její rozsah neustále měněn zákony, které fakticky tato práva prováděly a konkretizovaly.

K dalšímu formálnímu ústavnímu zakotvení práva svobody projevu došlo v roce 1948 v paragrafech 18-22 tzv. Ústavy 9. května.¹⁹ Takto ústavně garantovaná práva však byla omezována zákony, popř. nedodržována. Obdobně tomu tak bylo v čl. 28 nové ústavy z roku 1960²⁰, ve které bylo prohlášeno vítězství socialismu. Svoboda projevu je zde také upravena, její uskutečňování je však vázáno na soulad se zájmy pracujícího lidu a deformováno soudní praxí a jednak zákonnými úpravami.

Tato realita byla ukončena změnami v roce 1989. Svoboda projevu byla v roce 1991 ústavně zakotvena v dosud platné Listině základních práv a svobod²¹, neboť ta se

¹⁷ JÄGER, P., MOLEK P. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha : 2007, s. 44.

¹⁸ Česko (Československo). Zákon č. 121 Národního shromáždění ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. In *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1920, částka XXVI., s. 266.

¹⁹ Česko (Československo). Ústavní zákon č. 150 ústavodárného Národního shromáždění ze dne 9. května 1948 Ústava Československé republiky. In *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1948, částka 52., s. 1090.

²⁰ Česko (Československo). Ústavní zákon č. 100 Národního shromáždění ze dne 11. července 1960 Ústava Československé socialistické republiky. In *Sbírka zákonů*. 1960, částka 40, s. 298.

²¹ Česko (Československo). Ústavní zákon č. 23 Federálního shromáždění ze dne 9. ledna 1991, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 6, s.117.

po rozdělení České a Slovenské federativní republiky v roce 1993 stala součástí ústavního pořádku České republiky.

Na závěr nelze uvést, který z výše uvedených vlivů (filosofických, náboženských, kulturních či právních) měl ten zásadní význam pro dnešní chápání podoby práva svobody projevu a dalších základních práv a svobod. Všechny tyto vlivy se zcela jistě staly ideovým a historickým zdrojem základních práv. I dnes jsou rozdíly mezi kontinentálním pojetím základních práv, které bývají v evropských zemích zakotveny v ústavě (včetně jejich případných zákonných omezení) a anglosaským přirozenoprávním pojetím lidských a občanských práv, kde především soudy svým výkladem pouze odhalují tato, na lidské vůli nezávisle existující, práva. To znamená, že lidská a občanská práva v anglosaských zemích nejsou pozitivně upravena v ústavě, ale naopak negativně tím, že jsou odhalena a vymezena především soudy (popř. normou zákonodárce) tím, že na rozdíl od našeho pojetí, formulují pozitivně jejich omezení a ne obsah samotných lidských a občanských práv. Avšak tato základní práva existují bez ohledu na to, zda již byla odhalena.²²

Pokud se týká ústavního vymezení práva svobody projevu v jeho historických etapách, tak lze učinit závěr, že není až tak podstatná jeho pozitivní úprava v ústavách, ale naopak jeho praktické naplňování ve vztahu ke státní moci, kdy jsou základní lidská práva být ústavně, ale nadměrně omezována zákony anebo není reálná možnost domoci se těchto práv procesními prostředky.

2.3 Ústavní vymezení svobody projevu v České republice

Svoboda projevu a její ochrana je v České republice zajišťována v první řadě ústavní úpravou, a to v článku 17 Listiny základních práv a svobod, kde je svoboda projevu zakotvena jako subjektivní veřejné právo. Článek 17 odst. 2 pozitivně vymezuje pojem svobody slova a v odst. 3 uvádí nepřípustnost cenzury. V článku 17 odst. 4 jsou pak nastaveny podmínky, za jakých lze svobodu projevu omezit, a jsou v zásadě čtyři. Svobodu projevu lze tedy omezit pouze zákonem, musí jít o opatření v demokratické společnosti nezbytná, musí tak být činěno pro ochranu práv a svobod druhých nebo tak musí být činěno pro ochranu uvedených veřejných statků, a to bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.²³

²² BLAHOŽ, J. *Ústavní koncepce a interpretace lidských a občanských práv – Politická a osobní práva v předních demokratických státech*. Právník. 1998, č. 7, s. 588.

²³ Česko. Usnesení č. 2 předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 20.

Kromě ústavního zajištění v Listině základních práv a svobod je svobodě projevu poskytnuta ochrana i mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána. Pokud by zákon stanovil omezení základních práv a svobod v rozporu s takovou mezinárodní smlouvou, použila by se mezinárodní smlouva.²⁴

Svoboda projevu byla již v roce 1948 zakotvena ve Všeobecné deklaraci lidských práv, avšak tato práva jsou pouze deklarována a nejsou tedy vymahatelná, byť je lze považovat za pramen obyčejového mezinárodního práva.²⁵

Svoboda projevu společně s dalšími právy je však již vymahatelně chráněna ratifikovaným Mezinárodním paktem o občanských a politických právech a Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech.²⁶ Nejvýznamnější ochranu svobodě projevu na mezinárodní úrovni však poskytuje Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů, která byla Českou republikou ratifikována v roce 1992.²⁷

Pokud se týká samotné zákonné limitace svobody projevu, která je nastavena Listinou základních práv a svobod, lze ji rozdělit na dva základní faktory. Prvním limitujícím faktorem je možná kolize se zákonem chráněnými právy a svobodami druhých. Jde tak například o ochranu práva vlastnického nebo práv duševního vlastnictví²⁸, kdy dochází při prezentování umělecké tvorby navenek k neoprávněnému použití nebo šíření cizího díla. K dalšímu soukromoprávnímu omezení svobody projevu může dojít při kolizi s právem na ochranu osobnosti²⁹, kdy může dojít ke střetu svobody projevu s ochranou občanské cti, lidské důstojnosti a soukromí. Druhou zákonnou limitací svobody projevu je ochrana veřejných statků, například ochrana bezpečnosti státu³⁰, kdy vyzrazení utajované informace může způsobit újmu České republice.

Problémy mohou nastat při posuzování toho, které právo má být více chráněno, zda svoboda projevu nebo práva a svobody jiných osob, popř. zda zaslouží více ochrany svoboda projevu nebo veřejný zájem v podobě například bezpečnosti státu či mravnosti. Jakým způsobem a kdo posoudí, zda má být svoboda projevu omezena? Otázka tedy zní,

²⁴ Česko. Ústavní zákon č. 1 České národní rady ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 7.

²⁵ JÄGER, P., MOLEK P. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha : 2007, s. 49-50.

²⁶ Česko (Československo). Vyhláška č. 120 Ministerstva zahraničních věcí ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a o Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In *Sbírka zákonů*. 1976, částka 23, s. 574.

²⁷ Česko (Československo). Sdělení č. 209 federálního ministerstva zahraničních věcí ze dne 18. března 1992 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č.3, 5 a 8. In *Sbírka zákonů*. 1992, částka 41, s. 1076.

²⁸ Např. § 11 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském.

²⁹ Např. § 11 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku.

³⁰ Např. zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti.

jaká je vlastně aplikace svobody projevu při kolizi s jinými chráněnými soukromými právy nebo při kolizi s chráněnými veřejnými statky? Jakou aplikací základních práv a svobod, resp. jakým procesním zjišťováním, dojdeme k závěru, zda svoboda projevu může být vůbec omezena v důsledku kolize s právy a svobodami druhých nebo při kolizi s veřejnými statky. Jsou to nejen rozhodnutí obecných soudů a jejich judikáty, ale především nálezy Ústavního soudu České republiky a jejich odůvodněním. Na mezinárodní úrovni pak může dojít k omezení svobody projevu při kolizi s jinými právy, především při rozhodování Evropského soudu pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku. Touto soudní aplikací dochází ke zpřesňování pozitivního vymezení svobody projevu nebo naopak k naplňování obsahu negativního vymezení této svobody.

Při posuzování, zda došlo k zásahu do jiných práv, je zcela klíčový samotný obsah a forma použití svobody projevu. Projevy proto dělíme na skutková tvrzení (fakta), která mohou být pravdivá či nepravdivá a hodnotící soudy (názory). Klíčové tedy bude, zda „obsahem budou empiricky ověřitelná fakta, tedy konstatování určité objektivní skutečnosti nebo zda má projev charakter hodnotícího (hodnotového) soudu, tj. subjektivního názoru či postoje.“³¹ U skutkových tvrzení se pak ještě posuzuje pravdivost či nepravdivost informace. Neznamená to však, že jsou pravdivé informace automaticky chráněny a nepravdivé nikoliv. Jako příklad lze uvést utajované informace nebo osobní údaje.

Nalézání obsahu práva svobody projevu soudy může předcházet rozhodování správních orgánů, tj. jejich správní uvážení, zda je užíváno právo svobody projevu v souladu se zákonem. Je tomu tak například při rozhodování správního orgánu, zda nedošlo při nějakém projevu občana k zásahu do osobnostních práv jiné osoby a nedošlo naplnění přestupku proti občanskému soužití.

Svoboda projevu nemusí být pouze v kolizi s jinými právy a svobodami, ale může být tato svoboda naopak obsahem i jiného práva, jak je tomu v právu petičním, v právu shromažďovacím, právu volebním nebo v právu sdružovacím. Tato práva jsou zpravidla užívána souběžně a nejsou ve vzájemném střetu. To však nevylučuje, že se právě z důvodu překročení mezí svobody projevu nedostane do kolize s jinými chráněnými zájmy nejenom svoboda projevu, ale i právo, které tuto svobodu obsahuje.³² Tak například ve stanovisku odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra se uvádí, kdy lze shromáždění ukončit a rozpustit: „Svoboda projevu však není bezbřehá. Během shromáždění mohou projevy

³¹ BARTOŇ, M. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha : 2010, s. 85.

³² BALOGOVÁ, H. *Právo shromažďovací jako politické právo jednotlivce*. Praha, 2012. Absolventská práce. Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Praze. Bezpečnostně správní činnost. Vedoucí absolventské práce Petr Stein.

řečníků, případná symbolika na jejich oblečení, slovní projevy atd. vést minimálně k podezření ze spáchání trestného činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob...“.³³

Lze tedy konstatovat, že svoboda projevu, přestože je v obecné rovině pozitivně vymezena v ústavních zákonech, mezinárodních smlouvách a zákonech, tak konkrétní naplnění jejího obsahu se dosahuje až jejím praktickým užíváním, kdy se správními, ale zejména soudními rozhodnutími vymezují její přesnější hranice vůči jiným právům a svobodám. Na druhou stranu svoboda projevu naplňuje obsah i jiných práv, jak je tomu například ve výše uvedeném právu shromažďovacím.

2.4 Dvě pojetí demokracie

Obecně se má za to, že demokratické upořádání společenských vztahů a vznik existence demokratických institucí jsou pevně spojeny s konceptem lidských práv. Z historického hlediska je však nutné uvést, že zavádění demokracie na evropském kontinentě je svázáno s uspořádáním a rozvojem společenských vztahů, které se začaly formovat asi 500 let před Kristem. Klasické Řecko nebylo zemí v moderním slova smyslu, Řekové nežili v jednom státě spravovaném centrální vládou. Jimi obývané území se skládalo z několika měst obklopených venkovskou krajinou. Na rozdíl od moderní Francie a třeba Německa nešlo o státy národní, ale státy městské. Nejslavnějším městským státem v období klasického Řecka se systémem lidovlády nazývaném demokracie se bezesporu staly Athény. Oproti tomu dějiny lidských práv začaly později (viz podkapitola 2.2).

Obsah pojmu demokracie můžeme chápat dvojitým způsobem. Za prvé jako soubor institucí, vztahů mezi nimi, procedur a technik (například způsob přidělování mandátů ve volbách a tvorba volebních okrsků), který občanům umožní vytvořit nebo svrhnout vládu. Za druhé můžeme demokracii chápat jako civilizační postoj - tedy postoj k sobě samému, k ostatním lidem, k přírodnímu a technickému prostředí, ale i politickým institucím.

V obou pojetích se odráží vztah mezi legalitou a legitimitou demokracie. Jako legální zpravidla chápeme stav, ve kterém jsou dodržovány zákony, a to jak státem a jeho orgány, tak i jednotlivými osobami žijícími na území státu. Dodržování právních norem je vymáháno státní i veřejnou mocí. Legimita je zpravidla pojímána jako odůvodnění, na jehož základě je tato moc akceptována. Toto odůvodnění může být například

³³ *Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra - Stanovisko k některým aspektům náboženských shromáždění, postupu při kolizi více shromáždění a aplikaci zákona o Policii ČR.* [online]. 25.5.2011 [cit.2011-06-02]. Dostupné z WWW: <<http://web.mv.cz/obp/dokumenty/prstan/stanoviska.htm>>.

transcendentní (odkaz na boží vůli), pragmatické (demokracie není dokonalá, ale ještě nikdo dokonalejší systém neuvedl v život) nebo charismatické (vůle vůdce se stává zákonem).

K prvnímu pojetí demokracie můžeme zařadit neoklasickou teorii demokracie. Vytvořil ji A. Schumpeter, později ji rozvíjeli G. Sartori, R. Dahl a Karl Popper. Při své pražské návštěvě v roce 1998 poskytl sir Karl Popper rozhovor novinářům Mladé Fronty Dnes, ve kterém zmiňuje i pedagogický aspekt neoklasické teorie demokracie: „Nakonec bych ještě rád upozornil na jedno nebezpečí, které vzniká tím, že lidem a dětem vštepujeme, že žijí v nějaké lidovládě – tedy něco, co není pravda (a pravda být nemůže). Poněvadž to brzy nahlédnou, budou nejen nespokojeni, ale budou se cítit obelháni: nevědí přece nic o té tradiční verbální propletenosti. To může mít světonázorové i politické důsledky, ba vést až k terorismu. Skutečně jsem se s takovými případy setkal.“³⁴

Demokracii můžeme pojímat také jako určitý civilizační postoj. Slovy filozofa Erazima Koháka ho můžeme vysvětlit následujícím způsobem: „V naší zemi prosazoval T. G. Masaryk anglosaské pojetí demokracie jako celkového lidského a kulturního postoje. Podobně chápe demokracii Václava Havla. Základem takové ‘demokracie v nás’ – Masarykova označení – je doslova demos-kracie, účast všeho lidu na správě věcí veřejných. Nejde jen o účast vítězné většiny, nýbrž všech, i jinak smýšlejících ve vši různosti. Takové soužití v různosti vyžaduje zásadní postoj otevřenosti vůči odlišnosti, ochotu přijmout nesouhlas jako platný způsob účasti, vůli k porozumění a ke kompromisu, prostě všechny osvícenské – či ‘protestantské’ – postoje kultivovaného soužití ve vzájemné úctě a dobré vůli. Ve společnosti demokratické v tomto kulturním smyslu většina nemůže jen menšinu přehlasovat. Potřebuje ji pochopit a vyhledávat řešení, která by začlenila co největší segment veřejného mínění. Zásadou soužití tu není kdo s koho, nýbrž spolupráce ve shodě a dobré vůli.“³⁵

Koncept lidský práv se stal v průběhu vývoje evropské společnosti nedílnou součástí demokratického uspořádání společenských vztahů. Nemohou se však stát lidská práva a konkrétně právo svobody projevu v některých případech ohrožením demokracie? Obecná zkušenost z České republiky dokazuje, že tomu tak je. V jakých případech by pak již neměla demokracie takové projevy tolerovat?

³⁴ Citováno podle NOVÁK, Miroslav. *Jakou demokracií pro nové demokracie?* Poznámka č. 14 na s. 68.

³⁵ KOHÁK, Erazim. *Na okraj dvou slov: globalizace a demokracie*. In. Hrubec, Martin (ed.). *Globální spravedlnost a demokracie*. Praha : 2004, s. 25.

Tolerance je snášenlivá právě proto, že nestaví na relativistickém pojetí. Kdo je tolerantní má vlastní hodnoty a principy.³⁶ Tolerance k jiným hodnotám a zájmům může být v demokracii založena na následujících zásadách:

- vždy je třeba uvádět důvody, proč něco nebo někoho netolerujeme,
- neubližování - nejsme povinni tolerovat chování, které nám působí újmu nebo příkoří,
- vzájemnost – pokud tolerujeme, máme právo vyžadovat, abychom i my byli tolerováni³⁷

Pokud tato obecná pravidla tolerance vztáhneme k právu na svobodu projevu, je patrné, že první pravidlo nás nutí o vyjadřovaných názorech logicky uvažovat a odmítat je nikoliv na základě emocí a předpojatosti. Pravidlo druhé nám umožňuje netolerovat jakoukoliv agresi, ať již má podobu psychologickou, verbální nebo se jedná o brachiální násilí. Třetí pravidlo pak umožňuje netolerovat takové názory, které by mohly do budoucna omezovat svobodu demokratické diskuse nebo ohrožovat další demokratické principy.

³⁶ SARTORI, G. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*, Praha : 2005. s. 28.

³⁷ SARTORI, G. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*, Praha : 2005. s. 30.

3 ANALÝZA VYBRANÝCH PŘÍPADŮ Z APLIKACE SVOBODY PROJEVU

Právo svobody projevu se může uplatňovat jako samostatné právo, které se někdy dostává do kolize s jinými právy. Postoje a názory k řešení problémů však mohou být jen jedním ze znaků dalších základních práv, jako je například právo shromažďovací. Někdy je zásah do jiných základních lidských práv ve jménu svobody projevu tak intenzivní, že může podkopávat i samotné základy demokracie. Na druhou je velmi důležité, aby zákonné zásahy do práva svobody projevu byly jen v nezbytné míře a přiměřené, neboť demokratická společnost na tomto právu stojí a padá. K pojetí demokracie se vyjádřil i filosof a politolog Václav Bělohradský. Demokracie je podle něj „postavena na přesvědčení, že u žádného problému není předem dáno jedno správné řešení a konsenzus se tvoří ve sporech o možnosti řešení, která se postupně prosazují jako nejvýhodnější ve veřejném prostoru. Druzí nikdy nejsou zbyteční, správné řešení se neustále mění s tím, jak účastníci sporů vnášejí do hry nové pohledy a zkušenosti a také jiné časové měřítko.“³⁸

3.1 Kolize se zákonem chráněnými právy jiných osob a veřejnými statky

Užívání ústavního práva svobody projevu, zakotveného v článku 17 Listiny základních práv a svobod, se občas může dostat do kolize s ochranou práv jiných osob, jako je například ochrana práva vlastnického nebo práva na ochranu osobnosti. Současně může někdy při aplikaci svobody projevu nastat kolize s ochranou veřejných statků, jako je například ochrana bezpečnosti státu, veřejného pořádku nebo mravnosti. Vznikají tak konflikty při střetu těchto práv v chráněných objektech a jejich okolí a jejich řešení je někdy složitější, než se na první pohled zdá. Nelze totiž zobecněním určit, že ochrana některého z uvedených práv má přednost před tím druhým. Je proto naopak potřeba vždy v konkrétních případech a teprve s ohledem na všechny souvislosti, včetně využití soudní judikatury v obdobných případech, posoudit, kterému právu má poskytnout ochrana a v jaké míře. Není však ambicí v této podkapitole nalézt jednoznačné hranice mezi svobodou projevu a některými jinými základními právy nebo veřejnými statky, neboť tyto kolize jsou permanentně předmětem odborných, ale i laických diskuzí nebo se tyto hranice dotvářejí aplikací těchto práv soudy svými rozhodnutími či nálezy Ústavního soudu ČR.

³⁸ BĚLOHRADSKÝ, V. *Demokracie a slova-lasičky*. Právo 14.3.2013

Problém, na který chci na základě zkušenosti z praxe upozornit, jsou rizika, která vyplývají z absolutního uplatňování práva svobody projevu na úkor práv jiných nebo na úkor zákonem chráněných veřejných statků. V těchto případech tak často dochází ve jménu svobody projevu k protiprávnímu jednání a omezení tohoto práva je pak nejenom legitimní, ale i legální. Na druhou stranu je někdy problém nalézt vyvážený postoj mezi základními lidskými právy, která se sice dostanou do kolize, ale kde není zcela jednoznačné, zda vůbec při této kolizi dochází k nějakému protiprávnímu jednání a ze svého úhlu pohledu je pak vnímán případný zásah do těchto práv orgány státní moci jako problematický nebo dokonce nezákonný. K vyváženosti mezi těmito právy a nalezení právní jistoty tak může dojít až při soudních rozhodnutích, které tak provádí aplikaci a nalézají meze jednotlivých základních lidských práv a svobod.

Konflikt mezi těmito právy klade zvýšené nároky na policisty v tom smyslu, aby jejich zásah do těchto práv byl nejenom legitimní - například zajištění nerušeného průběhu schůze Poslanecké sněmovny, ale aby takový zásah byl i nezbytný, přiměřený a legální - tzn., aby měl zákonnou oporu.

3.1.1 Poškození cizí věci nebo svobodné vyjádření názoru

U sídelních objektů Poslanecké sněmovny a dalších chráněných objektů se občas dostává do kolize ochrana práva vlastnického s právem svobody projevu. To nastane tehdy, když občan, který chce vyjádřit své názory na jevy ve společnosti a chce, aby byl jeho hlas více slyšen a oslovil co nejvíce lidí, k tomu využívá takové prostředky, které zasahují do práv jiných, například do práva vlastnického. Je zcela jedno, zda se jedná o škodu způsobenou na soukromém majetku nebo na majetku ve vlastnictví státu, všechny druhy vlastnictví požívají před zákonem stejné ochrany. Tento ústavní princip je zakotven v článku 11 Listiny základních práv a svobod, kde je uvedeno, že vlastnické právo všech vlastníků požívá stejné ochrany.

Zda lze omezit občany na právu svobody projevu zákrokem ze strany policistů zajišťujících ochranu Poslanecké sněmovny, a to z důvodu způsobení škody těmito občany při projevu jejich názoru, nebývá vždy jednoznačné a tito policisté musí vždy zvážit, jakým způsobem vznikla škoda na cizí věci. Může se totiž stát, že občan, užívající právo svobody projevu, způsobí poškození cizí věci zcela náhodně a není to jeho záměrem. Jako příklad lze uvést řidiče vozidla, které opakovaně projíždělo v blízkosti chráněného objektu zákonodárského sboru a na střeše mělo umístěno reklamní panel, na němž byl slogan - tímto způsobem veřejně projevoval svůj politický názor. Při jednom z průjezdů tohoto

vozidla došlo na budově Poslanecké sněmovny k prasknutí okenní tabule, což bylo způsobeno odraženým kamenem od pneumatiky jeho vozidla. Lze si v tomto případě položit několik otázek. Jedná se o způsobení škody na cizí věci? Odpověď zní ano. Je kvůli tomu možné omezit občana, který tuto škodu způsobil, na svobodě projevu? Zde se nabízí jednoznačná odpověď, že nikoliv. Bylo pouze možné provést úkony ke zjištění osoby, která škodu provozem motorového vozidla způsobila a o této škodě informovat zástupce majitele poškozené věci. Přestože při této události došlo ke škodě na cizí věci, a to v průběhu užívání práva svobody projevu, nebylo by zákonné tohoto občana následně jakýmkoliv způsobem za způsobení uvedené škody omezit v projevu jeho politického názoru.

Pokud je však primárním nebo zjevným účelem jinému způsobit škodu, zcela jednoznačně se poté nejedná o svobodu projevu, ale o protiprávní jednání. Nemůže se proto občan odvolávat na to, že pouze uplatňuje své ústavní právo na svobodu projevu v případě, že poškodí cizí věc - budovu Poslanecké sněmovny nebo jiného chráněného objektu - postříkáním, pomalováním nebo popsáním barvou nebo jinou látkou, byť nápis obsahuje názor na dění ve společnosti. Naopak se jedná o protiprávní jednání, které je postihováno jak zákonem o přestupcích, tak i trestním zákoníkem.

V § 50 zákona o přestupcích³⁹ je, kromě jiného, výslovně upraveno, že přestupku podle tohoto ustanovení se dopustí ten, kdo „úmyslně způsobí škodu na majetku krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo zničením či poškozením věci z takového majetku, nebo se o takové jednání pokusí...“. V odborné veřejnosti převažuje právní názor, že přestupku proti majetku se dopustí i ten, kdo se pokusí postříkat, pomalovat nebo popsat cizí věc. Zničení nebo poškození věci z cizího majetku ve stádiu pokusu je již tedy podle zákona o přestupcích považováno za delikt, což je pro oblast přestupků zcela výjimečné. Pokus totiž jako jedno z vývojových stádií protiprávní činnosti u přestupků, není trestný, s výjimkou případů, kdy za přestupek zákonodárce pokus výslovně označil.⁴⁰ Policisté při ochraně objektů Parlamentu České republiky proto tak mohou zasáhnout i proti jednání, které teprve směřuje k dokonání přestupku proti majetku, kdy se pachatel pouze pokusí například psát nápisy po budově zákonodárského sboru. Tyto osoby se většinou mylně domnívají (nebo účelově tvrdí), že tímto způsobem vyjadřují své názory a jsou k tomu podle Listiny základních práv a svobod oprávněny.

³⁹ Česko (Československo). Zákon č. 200 Federálního shromáždění ze dne 17. května 1990 o přestupcích. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1990, částka 35, s. 819.

⁴⁰ KUČEROVÁ, H., HORZINKOVÁ, E. *Zákon o přestupcích komentářem a judikaturou*. Praha : 2011, s. 262.

Pokud dojde k dokonání škody na cizí věci jejím postříkáním, pomalováním nebo popsáním, jedná se již o trestný čin, a to bez ohledu na výši škody. Výše škody má pak vliv pouze na přísnost trestního postihu. Podle ustanovení § 228 trestního zákoníku⁴¹ totiž ten, kdo poškodí cizí věc (zejména se jedná o budovy nebo dopravní prostředky) tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti, propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Stačí tedy, že poškození bude spočívat v narušení povrchu nebo vzhledu cizí věci a nezáleží na tom, zda výsledek postříkáním nebo pomalováním je odstranitelný či nikoliv.⁴²

Skutková podstata uvedeného trestného činu je v českém trestním právu již od roku 2001. Motivací zakotvení této poslanecké iniciativy bylo omezení vandalství, které projevovalo například formou poškození omítek domů nebo karoserie dopravních prostředků. Nezdá se však, že by zavedení této specifické skutkové podstaty mělo nějaký zásadní vliv na snížení případů vandalství, k jejichž omezení byla určena. Stačí se jen rozhlédnout po našich městech a je nadmíru jasné, že k odrazení některých osob projevovat své myšlenky a názory formou postříkání, pomalování nebo popsání nějaké budovy to rozhodně nevedlo. Nejsou, též pod rouškou svobody projevu, výjimkou ani snahy vyjádřit se různými nápisy k politickému dění v naší společnosti i na chráněných objektech, včetně objektů zákonodárného sboru, avšak vzhledem k tomu, že se jedná o střežené objekty, bývá autor často zadržen přímo u páčání takového deliktu.

Ne vždy je ale právní pohled tak jednoznačný a společností odsuzován jako vandalství. Jako typický příklad lze uvést veřejnosti známý případ řidiče autobusu Dopravního podniku města Olomouce, který před volbami do Poslanecké sněmovny v roce 2010 pomaloval na autobusech předvolební plakáty politických stran ODS a KDU-ČSL různými nápisy a politikům přimaloval tykadla. Jeho zaměstnavatel na něj podal trestní oznámení a ODS jako jediná z poškozených stran v rámci řízení uplatnila nárok na náhradu škody. Řidič autobusu byl následně odsouzen za přečin poškození cizí věci k 100 hodinám obecně prospěšných prací a zaplacení náhrady škody politické straně ODS. Náhradu škody zaplatil, ale na obecně prospěšné práce nenastoupil, čímž mu byl tento trest přeměněn na 100 dní nepodmíněného odnětí svobody.

To vyvolalo obrovskou vlnu solidarity s tímto řidičem a kladení otázek, zda se jedná o spravedlnost či nikoliv, resp. zda jde o vyjádření názoru nebo vandalství. Nejen laická

⁴¹ Česko. Zákon č. 40 Parlamentu České republiky ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 406.

⁴² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. §228. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 2290.

veřejnost se v tomto případě domnívá, že nešlo o vandalství, ale právě o vyjádření názoru občana-voliče, který jako daňový poplatník navíc platí příspěvek politickým stranám.

Jistý si v tomto případě nebyl ani tehdejší ministr spravedlnosti České republiky, který v této tykadlové kauze podal v květnu 2012 stížnost pro porušení zákona. Nepodmíněný trest byl poté dotyčnému přerušen do doby, než Nejvyšší soud České republiky rozhodl o stížnosti ministra spravedlnosti. Přestože tento případ podle některých zapadá pouze do trestně právní roviny a jedná se podle nich o přečin poškozování cizí věci, už samotná stížnost ministra spravedlnosti naznačuje, že jsou v odborné právní veřejnosti i názory opačné a právě podáním této stížnosti chtěl ministr nalézt odpověď na zásadní otázku, která musí být z důvodu právní jistoty vyřešena. Do jaké míry jde při kreslení na politické plakáty o poškozování cizí věci a do jaké míry o svobodné vyjádření politického názoru? Odpověď byla Nejvyšším soudem nalezena a stížnost ministra spravedlnosti jako nedůvodná zamítnuta. Nejvyšší soud konstatoval, že se v tomto případě nejedná o zásah do svobody projevu či politických názorů a ve svém rozhodnutí uvedl, že každý občan má právo na svobodu projevu a prezentaci svých politických názorů, ale toto právo nesmí překročit hranici, kdy dochází k útoku na majetek, případně nesmí pokračovat svou agresivitou ještě dále a například ohrožovat lidské zdraví či život.⁴³

Rozhodnutím Nejvyššího soudu České republiky je možná vyřešen právní problém této kauzy, ale velká část společnosti řidiče Dopravního podniku města Olomouce nadále nepovažuje za vandala a například režiséři Filip Remunda a Vítek Klusák, kteří natočili dokument o „tykadlovém řidiči“ autobusu, v něm vidí Švejka, který se v dobrém slova smyslu postavil švejkovským způsobem k tomu, co provokuje myšlení ostatních.⁴⁴ Řidič autobusu k motivu svého činu opakovaně tvrdil, že ho k pomalování volebních reklam politických stran a vyobrazení tykadel na volebních plakátech vedlo znechucení z politické scény a korupčních kauz a chtěl tímto způsobem vyjádřit svůj názor. Mnoho lidí je s tímto řidičem solidární a domnívají se, zvláště teď v kontextu s amnestií prezidenta republiky, že se jedná o selhání spravedlnosti a mají tak velikou nedůvěru v právo a spravedlnost v naší republice. Vzniká zde rozpor mezi tím, co je vnímáno orgány státní moci jako zákonné nebo nezákonné a tím, co je chápáno občanskou společností jako spravedlivé nebo nespravedlivé. Zatímco je pro většinou společnost přijatelná snaha domoci se práva postihováním pachatelů, kteří poškodí například budovy nebo dopravní prostředky nepolitickými nápisy nebo kresbami, tak u těch politických je tomu právě naopak.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2012, sp. zn. 6 Tz 50/2012.

⁴⁴ JAB. *Remunda a Klusák vystrkují tykadla – za Svobodu pro Smetanu*. [online]. 2012 [2012-10-26].

Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/201188-remunda-a-klusak-vystrkuji-tykadla-za-svobodu-pro-smetanu/>>.

Poškození cizí věci politickými kresbami a nápisy je vnímáno významnou částí naší společnosti jako pouhé naplnění ústavního práva svobody projevu.

Na výše uvedených příkladech je možné demonstrovat napětí mezi legalitou a legitimitou, které vzniká při kolizi svobody projevu a vlastnického práva. Část veřejnosti je ochotna dát zcela jednoznačně prioritu svobodě projevu před ochranou vlastnického práva (pokud se ovšem nejedná o zásah do jejich vlastnictví). Poškození cizího majetku, ke kterému došlo v důsledku naplňování svobody projevu, je ochotna považovat za legitimní, akceptovatelné a ospravedlnitelné. Z hlediska legality je však dávána při této kolizi přednost vlastnickému právu.

3.1.2 Ochrana osobnosti politiků, občanské zadržení poslanců nebo narušení činnosti zákonodárského sboru

Další kolize základních práv, která poměrně často souvisí s ochranou ústavních činitelů, se vyskytuje při střetu práva svobody projevu nebo práva na informace s právem na ochranu osobnosti. Jedná se o další střet svobody projevu s jinou ústavně právní hodnotou a to s právem na ochranu osobní cti a dobré pověsti, který upravuje článek 10 Listiny základních práv a svobod.

Zásah do osobnostních práv se přitom může projevovat různými způsoby – například různými pomluvami, urážkami na cti, ale i ochranou osobních údajů. Osoba, vůči které je tento zásah činěn a zvláště pokud je veřejně činná, to pocítuje jako újmu, kdy takovým jednáním je snížena její důstojnost či vážnost ve společnosti. Naopak protistrana to vnímá jako například kritiku činnosti určitého politika s tím, že toto právo svobody projevu je zaručeno ústavním pořádkem České republiky. Dochází tak ke kolizím a problémům, kdy je potřeba zvažovat, zda intenzita zásahu nepřekročila meze kritiky. Je nutné posoudit, zda projev je skutkovým tvrzením nějakých faktů, které mohou být pravdivé, ale i nepravdivé a došlo tak k zásahu do osobnostních práv nebo má tento projev pouze charakter hodnotícího soudu a je to pouze subjektivní názor či určitý postoj směřující vůči konkrétnímu zákonodárci jako veřejně činné osobě a jeho jednání. Kam však až může zajít kritika politika a jeho práce? Je možné lhát a používat vulgarismy nebo jiným jednáním snižovat jeho důstojnost? Na to není jednoznačná odpověď, neboť i soudní aplikace, řešící kolizi svobody projevu a ochranu osobnosti, je mnohdy rozporuplná.

Jako typický příklad tohoto rozporu lze uvést dvě obdobné kauzy týkající se shodně karikatury v komiksu Zelený Raoul v časopise Reflex⁴⁵. Jedna kauza se týkala bývalého ministra vlády ČR, kterého karikatura s vulgárními nápisy zobrazovala nahého a jako náruživého milovníka souložícího nejenom s ženami, ale i muži. Všechny soudy zabývající se tímto sporem, kterými byly Městský a Vrchní soud v Praze a také Nejvyšší soud České republiky, rozhodly shodně v tom smyslu, že karikatura v tomto případě přesáhla přípustnou intenzitu kritiky. Jejich rozhodnutí jako správné v roce 2010 posvětili i ústavní soudci a bývalému ministrovi byl přiznán nárok na omluvu.

Druhou obdobnou kauzou, avšak se zcela opačným výsledkem, byl soudní spor manželky poslance, která v roce 2012 neuspěla u českých soudů se žalobou na ochranu osobnosti. Kauza se opět týkala karikatury v komiksu Zelený Raoul v časopise Reflex, kde je popisována noc plná vášně, kdy se měl poslanec a bývalý předseda ČSSD vrátit domů vzrušený z toho, že se mu podařilo svrhnout vládu a jeho manželka měla této situace využít k početí dítěte. Nejvíce manželce tohoto politika vadilo, že komiks měl tímto vulgárním a pornografickým způsobem znázorňovat početí jejich dítěte a že se v karikatuře objevovala nahá v době, kdy muselo být autorovi komiksu známo, že její těhotenství bylo velmi rizikové. Podle českých soudů se však o porno nejednalo a i když připustily, že šlo o vulgární karikatury, žaloba byla zamítnuta s odůvodněním, že nedošlo k zásahu do jejich osobnostních práv, protože šlo především o útok na jejího manžela a jedná se tak o politickou karikaturu.

Přestože se intenzita projevu kritiky v obou karikaturách jeví jako obdobná a osoby, vůči nimž projev převážně směřoval, jsou shodně politiky a jako veřejné známé osoby musí počítat i s agresivnější kritikou jejich osoby, tak v prvním případě soud rozhodl o tom, že se jedná o zásah do osobnostních práv, ale v druhém nikoliv.

Někdy může být pokus o zásah do osobnostních práv politiků jen způsobem, jak upozornit na své názory „online“ prostřednictvím sdělovacích prostředků a internetu a mohlo by se za určitých okolností jednat i o vážnější případy zásahu do osobnostních práv, jako je například omezování osobní svobody nebo pomluva. Policisté, zajišťující ochranu objektů zákonodárského sboru, museli řešit incident, který se v roce 2012 odehrál v budově Poslanecké sněmovny na schůzi Ústavně právního výboru, který projednával zákon o církevních restitucích. Tento incident vede k zamyšlení nejenom nad otázkami legitimacy a legality zákroků policistů při narušení jednání Poslanecké sněmovny a jejich výborů, ale

⁴⁵ FRÁNĚK, T. *Paroubková neuspěla. Zelený Raoul ji nepoškodil* [online]. 2012 [2013-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=741213>>.

také k zamyšlení nad stavem naší společnosti a volených způsobů k prosazování svých názorů, které se radikalizují.

V květnu 2012, na závěr jednání Ústavně právního výboru, který odhlasoval své doporučení k církevním restitucím, vystoupila skupina hostů, která projevila nesouhlas s církevními restitucemi a hned poté svůj názor začala „agresivně prosazovat“. Na poslance pokřikovali, že se uvedeným hlasováním dopustili krádeže a jeden z těchto aktivistů překvapeným poslancům oznámil: „Jste občansky zadrženi. Všichni, kdo jste hlasovali pro tento zákon, jste spáchali trestný čin zneužití pravomoci veřejného činitele. My jsme vás při tom přichytili“⁴⁶. Postavil se společně s dalšími aktivisty ke dveřím a odmítal pouštět poslance z místnosti a občanské zadrženi přenášeli online na internet. Předseda tohoto výboru nejprve upozornil aktivisty, že se dopouštějí protiprávního jednání a neúspěšně je vyzval, ať místnost opustí. Incident ukončili až přivolaní policisté ochranné služby, kteří aktivisty také nejprve vyzvali k opuštění místnosti a zanechání protiprávního jednání, což oni neučinili a proto byli z místnosti vytlačeni. Zcela legitimní je tedy podezření, že během incidentu došlo ze strany aktivistů ke spáchání přestupku proti veřejnému pořádku pro neuposlechnutí výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoci podle § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

Současně tím také došlo ke konfliktu práva svobody projevu s právem na ochranu osobní cti a dobré pověsti, kdy během uvedeného vyjádření nesouhlasu s církevními restitucemi byli veřejně nazváni přítomní poslanci, hlasující pro vydání církevního majetku, osobami, které se dopustily krádeže. Mohlo by se tak jednat i o přestupek proti občanskému soužití § 49 přestupkového zákona. Takového přestupku se dopustí ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí. Případné přestupkové řízení by však bylo možné zahájit pouze na návrh postižené osoby, neboť se jedná o tzv. návrhový přestupek. Ochrana osobnosti je, včetně ochrany občanské cti a lidské důstojnosti, upravena i v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník⁴⁷, a to v paragrafech 11 až 16 a lze se tak současně domáhat ochrany svých osobnostních práv i u civilních soudů v občansko právním řízení.

V této souvislosti je nutné upozornit, že pokud by ze strany aktivistů bylo bráněno odchodu poslanců ze zasedací místnosti výboru intenzivněji, mohli by se takovým jednáním dopustit i trestného činu omezování osobní svobody podle § 171 trestního zákoníku. Jednalo by se totiž o vážný zásah do osobnostních práv. Nesprávná je tedy jejich

⁴⁶ ADA, NIG. *Potyčka ve Sněmovně: Skupina hostů „občansky zadržela“ poslance* [online]. 2012 [2012-05-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/268425-potycka-ve-snemovne-skupina-hostu-obcansky-zadrzela-poslance.html>>.

⁴⁷ Česko (Československo). Zákon č. 40 Národního shromáždění ze dne 26. února 1964 občanský zákoník. In *Sbírka zákonů*. 1964, částka 19, s. 203.

argumentace, že zadrželi poslance přímo při páchání trestného činu. Zadržení poslance přímo při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté sice naše ústava připouští, ale poslanci se takového trestného činu dopustit nemohli, protože podle článku 27 Ústavy České republiky nelze poslance a senátora postihnout pro hlasování v Poslanecké sněmovně a Senátu nebo jejich orgánech a ani je nelze trestně stíhat za projevy tam učiněné.

Je proto možné konstatovat, že zásah policistů byl nejenom legitimní, protože bylo narušeno jednání orgánu Poslanecké sněmovny, ale především i legální, neboť měl zákonnou oporu. Nelze povýšit právo svobody projevu nad ostatní práva a dopouštět se tak jednání, které významně zasahuje do osobnostních práv. Některé občanské iniciativy si však ústavní právo svobody projevu vykládají poněkud extenzivně a to bez ohledu na práva jiných osob, veřejně činných osob nevyjímaje. Neváhají k větší publicitě svých legitimních názorů a postojů, kterými se vyjadřují k problémům v naší společnosti, zneužít zásadu veřejnosti při jednání orgánů zákonodárského sboru a v důsledku takového protiprávního jednání pak dochází i k narušování činnosti těchto orgánů Poslanecké sněmovny a Senátu a ve své podstatě k zásahům do moci zákonodárské.

Je vhodné v této souvislosti upozornit, že i policisté mají právo, pokud jsou v době výkonu služby například slovně uráženi nebo jim je vyhrožováno ztrátou zaměstnání, domáhat se ochrany svých osobnostních práv u přestupkových komisí jako ostatní občané. Policista totiž při výkonu služby neztrácí základní lidská práva a neobstojí tak argumentace těchto komisí, že policisté jako úřední osoby nejsou v pozici občana a přestupku proti občanskému soužití se proti nim tedy dopustit nelze.⁴⁸ Urážky a vyhrožování policistům není obvyklý jev, ale pokud se tak stane, nemohou být vyloučeni z možnosti domoci se u přestupkových komisí nápravy při zásahu do jejich osobnostních práv. Nejedná se totiž o svobodu slova, ale o protiprávní jednání. Je však otázkou k zamyšlení, zda hrubé urážky na adresu policistů při výkonu jejich pravomoci by neměly být spíše sankcionovány i bez požadovaného kvalifikovaného návrhu na projednání přestupku.

3.1.3 Odhalená ňadra na veřejnosti jako symbol sexuality nebo mateřství

Při ochraně objektu zákonodárského sboru v nedávné minulosti došlo také ke střetu základního práva svobody projevu s ochranou veřejného statku, kterým je mravnost, jenž požívá též ústavní ochrany. Jak již bylo v teoretické části této práce uvedeno, Listina

základních práv a svobod ve svém taxativním výčtu v článku 17 výslovně připouští omezení svobody projevu, jde-li o opatření nezbytná pro ochranu mravnosti. Jaká je však přípustná míra, kdy je nutné pro ochranu mravnosti omezit svobodu projevu? Klasik by sice asi pravil „mravnost nadevše“, ale odpověď na tuto otázku není tak jednoduchá. Názory na to, co je mravné a co nikoliv, se totiž v průběhu let mění.

V této souvislosti lze uvést, že ženy již podpořily své názory a postoje u policí chráněných objektů i odhalením intimních částí svého těla. Konkrétně se tak stalo ve dvou případech, kdy tyto ženy odhalily v budově Poslanecké sněmovny nebo před ní svá ňadra na podporu svých argumentů. Při případném omezení svobody projevu je však důležité zvážit, zdali míra porušení mravnosti má zákonnou oporu, protože jen takové omezení svobody projevu z důvodu ochrany mravnosti by bylo legální.

V prvním případě se na galerii pro hosty účastnily veřejného jednání schůze Poslanecké sněmovny při projednávání zákona o rodině aktivistky feministických hnutí, které s sebou měly i své malé děti v kojeneckém věku. Děti si s sebou vzaly pro podporu jejich názoru, že střídavá péče o děti rozvedených rodičů je pro děti nevhodná a péče o malé děti má být svěřena výhradně ženám, protože k tomu mají lepší dispozice včetně těch biologických. Současně chtěly podpořit postoj, že kojení na veřejnosti nelze pojímat jako veřejné pohoršení a nahlížet na ženská ňadra pouze ze sexuálního hlediska, protože krmení dítěte je přirozenou součástí života. Tento problém není v našem právním řádu výslovně řešen, resp. kojení na veřejnosti není zákonem zakázáno, avšak současně v naší veřejnosti vyvolávají oba tyto protichůdné názory emoce. Uvedené ženy tedy při jednání sněmovny během svého pobytu na galerii pro hosty své děti i kojily. Toto kojení však bylo evidentně prováděno pouze s úmyslem nakrmit dítě a svá ňadra měly během kojení téměř skrytá, nemohlo se tedy jednat o obnažování se sexuálním podtextem.

V této souvislosti lze nastolit tyto otázky: Naplnilo jednání těchto žen skutkovou podstatu přestupku? Odpověď zní ne, neboť se v tomto případě nejednalo o přestupek proti veřejnému pořádku a policisté neměli legální důvod zakročit. Aby se jednalo o přestupek, musely by tyto ženy vzbudit veřejné pohoršení a to se v tomto případě nestalo. Podle ustálené judikatury je vyžadováno současné naplnění tří znaků: musí být spácháno veřejně, jednání musí subjektivně pohoršovat více než dvě přítomné osoby a musí být rozporu s tím obsahem mravnosti, na kterém se společnost shoduje. Správní orgán tedy nemůže porovnávat toto jednání s mravností stanovenou podle vlastních kritérií, nýbrž je musí

⁴⁸ Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra - *Stanovisko k možnosti vést řízení ve věcech přestupků proti občanskému soužití v případě urážky nebo jiného útoku na policistu*. [online]. 2012 [cit.2012-08-03]. Dostupné z WWW:<<http://web.mv.cz/obp/dokumenty/prstan/stanoviska.htm>>.

porovnávat s obecnou společenskou shodou o obsahu mravnosti.⁴⁹ Z těchto tří znaků byl v uvedeném případě naplněn pouze první, a to že jednání těchto žen bylo veřejné a tudíž se nemohlo jednat o přestupek. Žádná osoba v Poslanecké sněmovně se totiž tímto jednáním necítila pohoršena. Také je velice sporná obecná společenská shoda, že kojení dítěte na veřejnosti, pokud nebude využito jako záminka k nějakému obnažování, je nemravné.

Nemohlo však být chování těchto žen nepřístojné, které by bylo způsobilé narušit průběh schůze Poslanecké sněmovny? I zde lze odpovědět, že v tomto případě ne, neboť pořádkovou pravomoc má předsedající schůze a ten mohl v souladu s § 20 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny⁵⁰, schůzi přerušit a vyzvat policisty ochranné služby ke zjednání pořádku, resp. rušitele pořádku nechat vyvést. To však neučinil, lze mít tedy za to, že zde nešlo o nepřístojné chování. Zákon o jednacím řádu blíže neupravuje pojem nepřístojného chování a je tak na uvážení předsedajícího schůze, zda některé chování hostů na galerii pro hosty či novináře, byť se nejedná o přestupek, vyhodnotí jako jednání nepřístojné a způsobilé narušit schůzi Poslanecké sněmovny.

Obdobná situace před sídlem Poslanecké sněmovny nastala v prosinci 2012. Bývalá pornoherečka ukrajinské národnosti, která v naší zemi neúspěšně žádá o azyl, přišla před objekt Poslanecké sněmovny se svými dětmi, aby tak podpořila postoj ke své žádosti a upozornila českou veřejnost i státní orgány na svoji situaci. Obává se totiž, že by na Ukrajině skončila ve vězení kvůli své bývalé práci pornoherečky a děti by jí byly odebrány. Tato žena se před Poslaneckou sněmovnou na pár minut svlékla a obnažila svá ňadra, v ruce přitom držela nejmladší ze svých dětí, které v té době dle jejího sdělení ještě stále kojila a o které by mohla v případě svého uvěznění přijít.⁵¹ Zasahující policisté ji vyzvali, aby se oblékla s tím, že v případě pokračování tohoto jednání by se mohla dopustit přestupku, což následně učinila a oblékla se. Své jednání jim zdůvodnila, že svá ňadra obnažila před tímto chráněným objektem pouze jako symbol mateřství a nechtěla znevažovat Parlament ČR jako symbol moci zákonodárné.

I v tomto případě se nabízí stejná otázka: Dopustila se tato žena ukrajinské národnosti přestupku proti veřejnému pořádku a mohla svým jednáním vzbudit veřejné pohoršení? Zde už odpověď není tak jednoznačná, ale i v tomto konkrétním případě lze konstatovat, že nikoliv. Opět nebyly naplněny všechny tři znaky přestupku, aby se mohlo

⁴⁹ KUČEROVÁ, H., HORZINKOVÁ, E. *Zákon o přestupcích komentářem a judikaturou*. Praha : 2011, s. 221.

⁵⁰ Česko. Zákon č. 90 Parlamentu České republiky ze dne 19. dubna 1995 o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 20, s. 1012.

⁵¹ HOLAKOVSKÝ, M. *Pornoherečka z Ukrajiny si azyl v Česku nevysoudila*. [online]. 2013 [2013-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://prazsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/pornoherecka-si-chce-vysoudit-azyl-v-ceske-republice-20130304.html>>

jednat o veřejné pohoršení. Tato žena sice obnažila svá ňadra veřejně a určitě je v kontextu s jejím bývalým způsobem obživy druh protestu, vyjadřující její názor, sporný, avšak nikdo z přítomných osob se tímto jednáním necítil pohoršen. Přestože významná část naší společnosti ve shodě považuje toto jednání za nemravné, ale ani v tomto případě nelze mít za to, že tato společenská shoda je zcela jednoznačná. Její jednání dokonce neodsuzují ani někteří představitelé církve a naopak by chtěli její situaci pomoci vyřešit. Otázku obecné společenské shody by v obdobných kauzách mohl jednoznačně vyřešit až v případném sporu soud, kde by musel před vydáním rozhodnutí posoudit, zda ochrana mravnosti umožňuje zásah do práva svobody projevu a je tedy možné omezení tohoto základního lidského práva či nikoliv.

Výše popsané příklady jsou demonstrací situací, kdy je akceptovatelný názor vyjadřován „šokujícím“, pro společnost ne zcela obvyklým chováním. Přitom toto chování nelze označit ze své podstaty za vulgární, vandalské nebo agresivní. Svým způsobem však v obou popsaných případech chování aktérů vybočovalo z běžného způsobu chování ostatních osob. „Šokující“ prezentace akceptovatelných názorů, postojů i stanovisek je integrální součástí demokratického procesu. Pokud se nejedná o projevy ze své podstaty vulgární, agresivní či vandalské, neměly by být posuzovány automaticky jako hrubá neslušnost se všemi právními důsledky z toho vyplývajícími.

3.1.4 Svoboda projevu nebo narušení režimu ochrany

U chráněných objektů v České republice došlo opakovaně i ke střetu práva svobody projevu s ochranou dalšího veřejného statku, a tím je bezpečnost státu, která požívá také ústavní ochrany. Česká republika se podle formy vlády řadí mezi parlamentní republiky.⁵² Podle klasické teorie dělby moci můžeme státní moc dělit na zákonodárnou, kterou reprezentuje parlament, dále na moc výkonnou, kterou má v rukou vláda, popř. prezident a dále na moc soudní. Policie České republiky zajišťuje ochranu sídelním objektům Parlamentu ČR, sídlu vlády ČR a prezidenta ČR, které sídlí v Praze a také ochranu Ústavního soudu se sídlem v Brně.

Kolize práva svobody projevu a bezpečnosti státu jako chráněným veřejným statkem může nastat v případě, že jsou narušena režimová opatření, která mají za cíl zajistit bezpečnost těchto orgánů veřejné moci. Některé občanské iniciativy a hnutí, které své

⁵² FILIP, J., SVATONĚ, J., ZIMEK, J. *Základy státovědy*. Brno : 1994, s. 71-82.

postoje a názory prosazují radikálním způsobem a to bez ohledu na narušení režimu ochrany a tím tedy i bezpečnosti chráněného objektu.

To vyvolává otázku – je možné prosazování svých názorů činit takovým způsobem, který ohrožuje nebo by mohl za určitých okolností ohrozit bezpečnost sídelního objektu jako orgánu veřejné moci například tím, že někdo pronikne na střechu, popř. na pozemek chráněného objektu a vystaví tam transparenty? Legitimní odpověď zní, že takto by se svoboda projevu uplatňovat neměla. Zvláště dnes, v kontextu s mezinárodním terorismem, byť úmyslem občanských iniciativ a hnutí je pouhé získání větší publicity pro své názory. Takové jednání může být nebezpečné. Je nutné si uvědomit, že policista, zajišťující ochranu sídelních objektů, musí při ataku (kdy je narušen režim ochrany objektu) ve velmi krátké době vyhodnotit, zda se jedná o nenásilnou formu protestu nebo zda jde o násilný útok proti orgánu veřejné moci. Případné oblečení narušitele, hlásící se k některému hnutí, může totiž sloužit jen k zakrytí skutečného úmyslu. Toto bezprostřední vyhodnocení bezpečnostní situace policistou je přitom klíčové pro jeho rozhodnutí, jakým způsobem bude dál proveden zákrok a zda bude při zákroku případně použito donucovacích prostředků nebo zbraně k odvrácení násilného útoku na chráněný objekt.

Jak je to ale s legálností zásahu do práva svobody projevu v takovémto případě? Lze konstatovat, že přiměřený zákrok policistů by byl v případě zajišťování bezpečnosti chráněného objektu zcela jistě legální. Policii České republiky vyplývají tato oprávnění ze zákona o Policii ČR, zejména pak z ustanovení § 48, resp. § 43, podle kterého mohou policisté přikázat každému, aby nevstupoval nebo se nezdržoval po nezbytnou dobu na určeném místě. Samozřejmě je nutné splnit podmínku, je-li takový příkaz potřebný při plnění konkrétního úkolu a tím je také zajištění bezpečnosti chráněných objektů nebo chráněných osob.

Jestliže by došlo k vniknutí do objektu nebo prostoru, který policie podle § 48 zákona o Policii ČR chrání, za pomoci lsti, nedovoleným překonáním uzamčení nebo překonáním jiné jistící překážky za použití síly, dopustila by se taková osoba přestupku podle § 101 tohoto zákona. Pokud by navíc taková osoba neuposlechla výzvy policisty, zcela jistě by pak byla naplněna skutková podstata přestupku proti veřejnému pořádku pro neuposlechnutí výzvy úřední osoby podle ustanovení § 47 zákona o přestupcích. V této souvislosti nelze přehlédnout, že o přestupek se bude jednat až tehdy, pokud osoba výzvu policisty neuposlechne, resp. pokud vnikne do takového chráněného objektu za pomoci lsti nebo překonáním překážky. Jelikož se však jedná o ohrožení bezpečnosti chráněného objektu, lze proto považovat za legitimní názor novelizovat zákon o Policii ČR a provést v něm takovou úpravu, aby již samotné úmyslné narušení režimu ochrany objektu,

chráněného Policií ČR, bylo přestupkem. Obdobné ustanovení je v zákoně o přestupcích zakotveno, a to na úseku obrany v § 43, kde je uvedeno, že protiprávního jednání se dopustí ten, kdo úmyslně naruší režim ochrany a vstupu do vojenského objektu. Tuto asymetrii mezi ochranou vojenských objektů a objektů chráněných policií by tato případná novela zákona o přestupcích odstranila a proto bude její navrhované znění uvedeno v závěrečné části této práce.

V této souvislosti je nutné ještě upozornit i na trestně právní odpovědnost narušitelů, pokud by případný útok proti orgánu veřejné moci byl proveden za užití násilí a v úmyslu působit na výkon pravomoci tohoto orgánu. Toto ustanovení je v trestním zákoníku zakotveno v § 323 jako násilí proti orgánu veřejné moci.

Z provedené komparace vyplývá asymetrie mezi právní ochranou před narušením u vojenských objektů a objektů chráněných Policií ČR. Odstranění zmíněné asymetrie by posílilo právní jistotu při rozhodování o možnostech omezení práva svobody projevu z důvodu ochrany veřejného statku, jakým je ochrana objektů orgánů státní moci. Jako oprávněný se jeví požadavek takové jednání sankcionovat, a to i v případě, kdy osoba režimová opatření narušila, avšak následně by uposlechla výzvy policisty jako úřední osoby a od protiprávního jednání poté upustila.

3.2 Svoboda projevu jako součást jiného základního práva

Právo svobody projevu však nebývá pouze v případné kolizi se základním právem jiných osob, naopak může být jedním ze znaků, které ve svém souhrnu vytvářejí zcela jiné základní lidské právo. Tak tomu je u práva petičního a práva shromažďovacího. Obě tato práva se také vyznačují svobodou projevu, ale ta je zde pouze jednou ze součástí, které, teprve v kombinaci s dalšími znaky, tvoří právo petiční a právo shromažďovací.

3.2.1 Vyjádření názoru občana peticí

Jednou ze základních činností zákonodárního sboru je též projednávání petic doručených Poslanecké sněmovně nebo Senátu Parlamentu ČR, ve kterých občané vyjadřují své názory a projevují tak svůj občanský postoj k veřejným záležitostem. Právo petiční se také řadí mezi nezadatelná práva a je zakotveno v článku 18 Listiny základních práv a svobod.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky při vyřizování petic postupuje podle zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním a zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu

Poslanecké sněmovny a dále také podle Zásad petičního výboru pro vyřizování petic doručených Poslanecké sněmovně a jejím orgánům. Kompetence k projednávání všech petic doručených dolní komoře má petiční výbor, který rozhodne o dalším postupu vyřízení příslušné petice a mohou být postoupeny k vyřízení i dalším výborům. Petiční výbor je povinen uspořádat veřejné slyšení k peticím s více jak 10 tisíci podpisy.

Petiční výbor předkládá k informaci Poslanecké sněmovně každého půlroku zprávu o peticích, kde jsou poslanci s touto zprávou seznámeni a jsou informováni o obsahu a způsobu vyřízení petic za dané období. Z těchto zpráv o peticích je za posledních pět let zcela zřetelný stoupající trend jak počtu petic, tak i počtu petentů, kteří připojili svůj podpis pod petici. Ze Zprávy o peticích přijatých Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, jejich obsahu a způsobu vyřízení za období od 1.1.2010 do 30. 6. 2010 vyplývá, že naši občané v průběhu V. volebního období projevovali zájem o věci veřejné, neboť v celém tomto volebním období bylo Poslanecké sněmovně doručeno celkem 276 petic s více jak milionem podpisů petentů⁵³. Stejný trend nebo dokonce i vyšší čísla lze očekávat na konci současného VI. volebního období při jeho vyhodnocení ve zprávě o peticích v roce 2014.

Významné petice s velkým počtem petentů, jako byly například petice proti výstavbě radarové základny na území ČR s téměř 300 tisíci podpisy, se velmi často stávají také podkladem pro interpelace členů vlády. Někdy je pak hlas lidu vyslyšen, jako tomu bylo i v tomto případě. Přestože otázka případného umístění amerického radaru v České republice byla vysoce odborného charakteru pro experty na obranu a zahraniční politiku a navíc byla téměř před podpisem smlouvy, tak byla smetena ze stolu právě proto, že proti umístění radaru v naší republice vyjádřil v peticích svůj negativní postoj a názor tak velký počet občanů.

Zákon o právu petičním umožňuje, aby petice a podpisové archy byly vystaveny na veřejnosti přístupných místech. Tento zákon nezakazuje, jako je tomu v zákoně o právu shromažďovacím, umístění petičních stánků v okruhu 100 metrů od budov zákonodárných sborů nebo od budov, kde tyto sbory jednají. Této rozdílné právní úpravy pak organizátoři petic využívají a snaží se umisťovat petiční stánky s podpisovými archy před Poslaneckou sněmovnou i na místech, které jsou z hlediska ochrany tohoto objektu nežádoucí. Někdy to může vyvolat problémy a kolizi s veřejným zájmem, kterým je zajištění ochrany Parlamentu ČR jako orgánu státní moci. Policisté pak, s ohledem na aktuální bezpečnostní situaci, vykazují organizátory, a to v souladu s § 43 zákona o Policii ČR, do bezpečné

⁵³ Petiční výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR [online]. 2010 [cit.2013-02-23]. *Zpráva o peticích přijatých Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, jejich obsahu a způsobu vyřízení za období od 1.1.2010 do 30.6.2010*. Dostupné z WWW:<<http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=63383>>.

vzdálenosti. Občas se také stává, že využívání práva petičního před budovou zákonodárného sboru začne mít znaky shromáždění a to je, jak již bylo uvedeno, zákonem zakázáno v okruhu 100 metrů od těchto budov. Nakonec zákon o právu petičním připouští i možnost vzniku petice ze shromáždění, nelze však konat toto shromáždění v blízkosti Parlamentu ČR.

Nabízí se tedy otázka, zda je nutné přijmout i podobnou úpravu v zákoně o právu petičním, což by bylo zásahem do práva petičního a možnosti tak prezentovat své názory přímo před poslanci a senátory. Otázka je, zda by takové zákonné omezení petičního práva bylo i v souladu s článkem 4 Listiny základních práv a svobod, který uvádí, že „povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod“. Dále je v tomto článku uvedeno, že „při používání omezení základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena“.⁵⁴

Přesto však takové omezení, týkající se svobody projevu a v této souvislosti též petičního práva, nalezneme u zemí i s takovou demokratickou tradicí jako je Velká Británie. Zde je od roku 2005 zakázáno pořádat demonstrace bez předchozího povolení metropolitní policie ve vzdálenosti menší než jeden kilometr od Westminsterského paláce, ve kterém sídlí parlament. Bez povolení policie lze sice uplatnit právo svobody projevu, ale jen v blízkém parku, který se nachází na Parliament square a je k tomuto účelu určený. Je nemyslitelné, aby občané, bez následného zásahu policie, uplatňovali svobodu projevu a právo petiční v blízkosti britského parlamentu.

Zákon o právu petičním omezuje toto právo pouze, pokud by petice zasahovala do nezávislosti soudů nebo vyzývala k porušování ústavy a zákonů či k omezování osobních, politických nebo jiných práv občanů v taxativně vymezených případech. Narozdíl od zákona o právu shromažďovacím však zákon o právu petičním nestanoví žádný zákaz uplatnění práva petičního v okolí zákonodárného sboru a též neupravuje žádnou sankci ve správním řízení za porušení povinností uvedených v zákoně o právu petičním. Při porovnávání této asymetrie se proto nabízí zcela legitimní úvaha, zda by tomu tak nemělo být i v zákoně o právu petičním. Pravděpodobně by však v tomto případě vyvolalo spor, zda je naplněn ústavní princip proporcionality zásahu do práva petičního. Právo shromažďovací a právo petiční mají své specifické znaky, ale také jeden společný základní znak a tím je realizace práva svobody projevu.

⁵⁴ Česko. Usnesení č. 2 předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 18 .

3.2.2 Svoboda projevu jako součást práva shromažďovacího

Právo pokojně se shromažďovat je také subjektivním veřejným právem, což zakládá jeho vymahatelnost vůči orgánům veřejné moci a současně i povinnost těchto orgánů toto právo ochraňovat. Součástí a významným znakem práva shromažďovacího je uplatnění práva svobody projevu, stejně tak jako tomu je u práva petičního. Pokud jde o otázku práva shromažďovacího a jeho uplatnění občany u zákonodárných sborů, tak toto právo omezeno zákonem o právu shromažďovacím, kde je v § 1 odst. 5 zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím upraven zákaz uplatnění práva shromažďovacího 100 metrů od budov zákonodárných sborů nebo od budov, kde tyto sbory jednají. Někteří ústavní právníci se však domnívají,⁵⁵ že ustanovení § 1 odst. 5 zákona o právu shromažďovacím je v rozporu s článkem 19 Listiny základních práv a svobod v případě, kdyby zákonodárné sbory nezasedaly, neboť nejde o nezbytné opatření. Není však zpochybňováno, že se jedná o nezbytné opatření, pokud zákonodárci jednají.

Větší problém však činí pozitivní vymezení pojmu shromáždění a to především, jak velká má být skupina osob, aby mohla tvořit shromáždění. Na tuto otázku právní řád České republiky neposkytuje jednoznačnou odpověď, protože není upraveno zákonem ani soudní judikaturou, jaký nejmenší počet osob ve smyslu zákona o právu shromažďovacím již tvoří shromáždění. Má jich má být alespoň pět nebo stačí tři? V pozitivním vymezení pojmu shromáždění to zákonodárce neřešil. Zcela jistě to však nemůže být jednotlivec, který ani s transparentem, na kterém demonstruje nějaký názor a uplatňuje tak ústavní právo svobody projevu, nemůže vytvořit shromáždění.

Někteří autoři se ale domnívají, že za shromáždění by se mohlo považovat dobrovolné setkání nejméně dvou osob na veřejném místě za účelem vymezeným v § 1 odst. 2 zákona o právu shromažďovacím. Uvádějí, že podstatné je, že jde o vyjádření jednotného názoru vně shromáždění i jeho výměnu mezi účastníky shromáždění, což je splněno i v případě dvou účastníků⁵⁶. Současně však konstatují, že Evropský soud pro lidská práva při aplikaci článku 11 Evropské úmluvy na ochranu lidských práv vychází z pojetí shromáždění jako seskupení většího počtu jednotlivců, čímž skupina dvou osob jistě není a tento výklad je tedy velmi problematický. Při aplikaci pojmu shromáždění se ustálila praxe, že o shromáždění se může jednat, pokud ho tvoří nejméně tři jeho účastníci.

Uvedených nejasností při výkladu zákona o právu shromažďovacím si jsou vědomy i některé občanské iniciativy. Například se snaží obcházet ustanovení § 1 odst. 5 zákona o právu shromažďovacím. Přestože nedodržení této 100 metrové vzdálenosti je podle

⁵⁵ PAVLÍČEK, V. *Ústava a ústavní řád České republiky. 2. díl-komentář*. Praha : 1998. s. 200

zákonu o právu shromažďovacím přestupkem a tato podezření z přestupku Policie ČR oznamuje věcně, funkčně a místně příslušnému správnímu orgánu, tak se v minulosti občas stalo, že správní orgán v přestupkovém řízení měl jiný právní názor na to, zda se v konkrétním případě vůbec jednalo o shromáždění a věc odložil, resp. zastavil řízení.

V současné době probíhají odborné diskuse, zda je nutné provést dílčí změny zákona o právu shromažďovacím a případný návrh novely tohoto zákona by některé výše uvedené otázky mohl také řešit. V této souvislosti by se mohlo jevit jako systémové řešit v zákoně o právu shromažďovacím i ochranu Ústavního soudu České republiky. Pozitivní právní úprava toto řeší v zákoně č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, kde se v ustanovení § 25 též zakazuje shromáždění 100 m od budov Ústavního soudu nebo od míst, kde jedná. Jde o zcela nesystémové řešení, mimo zákon o právu shromažďovacím. Dílčí novela, která by do ochrany v § 1 odst. 5 zahrнула i Ústavní soud, by tu nesystémovost odstranila.

3.3 Radikální pojetí svobody projevu

Svoboda projevu je částí laické, ale i odborné veřejnosti chápána jako právo absolutní, které vyčnívá nad ostatními základními právy a nemá být omezováno nebo postihováno za žádných okolností. Tomuto pojetí se blíží názor filozofa a politologa Václava Bělohradského, který říká „Demokracii neohrožuje svoboda všech říci nebezpečná slova, šířit nebezpečné texty a obrazy. Ohrožují ji naopak ti, kdo chtějí dnes zakázat nebezpečná slova a nebezpečné obrazy, aby zítra mohli zakázat slova a obrazy, které je obviňují a usvědčují.“ Na druhou stranu je zde také názor, že extremistické postoje mohou přejít do aktivity, které mohou působit destruktivně na politicko-ekonomický systém demokratické společnosti. Například Jiří Herczeg z Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze v této souvislosti nastoluje legitimní otázku „nakolik může demokracie tolerovat zneužívání politických práv (zejména práva na svobodu projevu), aniž by přitom zničila samu sebe.“ A současně nastoluje základní problém „jak stanovit práh tolerance a zabránit tak nebezpečí, které z toho vyplývá, že budeme tolerovat i ty intolerantní.“⁵⁷

⁵⁶ ČERNÝ, P. a LEHKÁ, M. *Zákon o právu shromažďovacím s komentářem*. Praha : 2010. s. 18-19.

⁵⁷ HERCZEG, J. *Hranice svobody projevu nejen ve světle judikatury Spolkového ústavního soudu*, *Trestně právní revue*, 2009, č. 12, Praha. Dostupné z WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestny-pravo/pd_3/art_6595/detail.aspx>.

3.3.1 Atentát nebo svoboda projevu

V září 2012 došlo při slavnostním otevření mostu v Chrastavě k incidentu, při kterém vystřelil muž, nenapojený na extremistickou scénu, z bezprostřední blízkosti několik kuliček z airsoftové pistole po prezidentovi republiky a tomu bylo způsobeno drobné zranění vyžadující lékařské ošetření. Tato událost oprávněně vyvolala velký zájem medií a celé společnosti. Není cílem této práce zabývat se pochybením prezidentské ochranky, ale tento incident vyvolává řadu otázek a různých pohledů a postojů na tuto událost.

Předně se nabízí otázka, zda šlo o nějakou formu teroristického útoku. Prezident republiky jako poškozená osoba také opakovaně pro media vyjádřil svůj názor, že se jednalo o atentát na úřad prezidenta.

Zcela opačný pohled na věc však měl útočník. Podle jeho názoru naopak prezident již demokratický systém v České republice odstranil a tak chtěl tímto způsobem na sebe strhnout pozornost, aby mohl tento svůj postoj na neústavní jednání prezidenta sdělit přítomným mediím. Napadení hlavy státu považuje za pouhou recesi, bez úmyslu ho zranit.

Policie ČR zatím obvinila chrastavského střelce z trestného činu výtržnictví podle ustanovení § 358 trestního zákoníku, kde je trestní sazba odnětí svobody až 2 roky. Je však legitimní otázkou, zda se v tomto případě nejednalo spíše o trestný čin násilí proti úřední osobě dle § 325 trestního zákoníku, kde je trestní sazba vyšší, a to až 6 let odnětí svobody.

Tuto událost zmínila také Zpráva Bezpečnostní informační služby o vývoji na extremistické scéně za třetí čtvrtletí roku 2012. Z ní vyplývá radikalizace české společnosti. Píše se v ní, že „byť je globálně nebezpečí obdobných činů stále nízké, je tento případ výstrahou, že možnost útoků na politické reprezentanty je i v České republice reálným rizikem“.⁵⁸

Rozhodně se však nejedná o první útok na ústavního činitele v České republice. Za posledních 20 let došlo na české politické scéně k desítkám útoků na politiky z důvodu nesouhlasu s jejich postoji a praktickým řešením společenských problémů. Například lze uvést závažné napadení poslance Pavla Dostála (ČSSD) v roce 1997 nedaleko Poslanecké sněmovny, kdy byl neznámými útočníky pořežán na obličej pro své politické názory. Dále došlo v posledních letech z politických pohnutek k napadení v metru a vážnému zranění oka poslance Jiřího Dolejše (KSČM). Udeřen ránou pěstí do obličeje byl na volebním

⁵⁸ TRDLA, M. *Střelec z Chrastavy zveřejnil Klausův výsledek, možná porušil zákon* [online]. 2012 [2012-11-06]. Dostupné z WWW: <http://www.idnes.cz/pavel-vondrous-zveřejnil-cast-sveho-vyšetřovacího-spisu-p33-/krimi.aspx?c=A121030_144927_liberec-zpravy_tm>.

mítinku v Brně současný předseda ČSSD Bohuslava Sobotka a expremiér Mirek Topolánek (ODS) byl zasažen kameny do obličeje v Hustopečích.

Muž, jenž zaútočil na prezidenta republiky, však několikrát pro media zopakoval, že v případném soudním řízení se bude hájit mimo jiné i odvoláním na článek 23 Listiny základních práv a svobod, podle kterého mají občané právo postavit na odpor proti každému, kdo by za uvedených podmínek odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod. Podle jeho vyjádření, prezident republiky demokratický systém u nás již odstranil. Tato ústavní pojistka je však postavena na tom, že musí být znemožněna činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků. To ovšem v tomto případě zřejmě naplněno nebylo a těžko lze přistoupit na argumenty, že útok na prezidenta byl jedním ze způsobů svobody projevu jak vyjádřit nesouhlas s politikou prezidenta republiky pod domněnkou, že prezident odstranil demokratický systém v České republice. Lze se domnívat, že pokud dojde na projednávání tohoto případu před soudem, obhajoba zcela jistě využije podání ústavní žaloby senátorů proti prezidentu republiky a jeho následné stíhání pro velezradu před Ústavním soudem, kterou mu senátoři doručili v březnu 2013. Nabízí se totiž argument, že i senátoři, jako ústavní činitelé, se domnívají, že prezident republiky jednal ve svém funkčním období neústavně a střelec jako občan žalobu pro velezradu prezidenta podat nemůže a tak využil svého práva svobody projevu, aby na tento problém radikálním způsobem upozornil.

Senátoři totiž svoji žalobu zdůvodnili pěti výtkami – novoroční amnestie, váhání s podpisem dodatku Evropské sociální charty, nerozhodnutí v případě soudního čekatele, nepodepsání doplňku lisabonské smlouvy o novém záchranném fondu eurozóny a porušení svých ústavních povinností a nečinnost v případě navržení kandidátů na ústavní soudce - to senátoři považují za vážné oslabení Ústavního soudu jako pojistky demokratického systému.

V souvislosti s tímto případem došlo před Poslaneckou sněmovnou k následné kolizi svobody projevu s osobnostním právem, a to právem na ochranu před neoprávněným zveřejňováním údajů o své osobě, resp. právem na ochranu osobních údajů. Tento muž, který v listopadu 2012 střílel z airsoftové pistole na prezidenta, se v listopadu 2012 dostavil před Poslaneckou sněmovnu, kde začal rozdávat občasník „Vondroušův XPRESS“. V něm zveřejnil přepis výslechu prezidenta republiky k tomuto incidentu. Vyšetřovatel však poskytl obviněnému střelci kopii spisu pouze pod podmínkou, že podepíše poučení o tom, že nesmí být předána dalším osobám a tiskovým médiím nebo

jinak zveřejňována. Uvedený muž však spis zveřejnil a poskytl ho také mediím i poslancům.⁵⁹

Jedná se v tomto sporu, kde veřejně společnost seznamuje se svým postojem a svými názory k průběhu vyšetřování, kdy však došlo z jeho strany k záměrnému zveřejnění vyšetřovacího spisu, o protiprávní jednání? Policie ČR samozřejmě musí takové podezření z protiprávního jednání prošetřit. Někteří zastávají názor, že pokud by toto nemohl učinit, postup orgánů státní moci by odporoval nejenom svobodě projevu, ale i dalšímu ústavně zaručenému právu, a to právu na řádnou obhajobu podle článku 40 Listiny základních práv a svobod. To však nezbujuje Policii ČR odpovědnosti přezkoumat, zda tímto jednáním nebyl porušen zákaz zveřejnění osobních údajů, vyplývající ze zákona na ochranu osobních údajů, za což by v tomto případě hrozila až milionová sankce.

Z tohoto případu je zřejmé, že na hranici, co je ještě svoboda projevu a kde již začíná protiprávní jednání, je nahlíženo odlišně. Autoritativní odpověď na různé výklady práva svobody projevu v tomto probíhajícím sporu nalezne až soudní rozhodnutí, respektive jeho odůvodnění. Některé komentáře k tomuto incidentu však navozují otázku, zda tato událost není projevem levicového extremismu. Takový názor však není úplně přesvědčivý, neboť se opírá převážně o několikaměsíční a navíc bývalé členství v KSČM tohoto střelce. Celou záležitost lze opět interpretovat jako radikální vyjádření vlastního názoru na nejvyššího představitele státu. Pokus toto jednání legitimizovat (ospravedlňovat, či omlouvat jeho bagatelizací) se jeví, může jevit i z hlediska široce pojímané demokracie jako kontraproduktivní. Jedná se totiž o chování ze své podstaty agresivní a agrese směřovala přímo proti fyzické osobě.

3.3.2 Vůle lidu versus vůle soudců

V současné době často můžeme v mediích číst, že v naší republice došlo k projevu pravicového extremismu. Je to nepochybně velký problém nejenom naší společnosti, ale potýkají se s ním i v jiných zemích. Co však lze považovat za pravicový extremismus a jaké jednání lze vůbec označit za extremistické, není jednoznačná odpověď a existuje na to řada pohledů a definic.

Ministerstvo vnitra ČR využívá následující pracovní definici: „pojmem extremismus jsou označovány vyhraněné politické postoje, které vybočují z ústavních a zákonných

⁵⁹ TRDLA, M. *Střelec z Chrastavy zveřejnil Klausův výslech, možná porušil zákon* [online]. 2012 [2012-11-06]. Dostupné z WWW: <http://www.idnes.cz/pavel-vondrous-zverejnil-cast-sveho-vysetrevaciho-spisu-p33-krimi.aspx?c=A121030_144927_liberec-zpravy_tm>.

norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku.“⁶⁰

Je však možné takové názory, byť je lze označit za extremistické, postihovat již při jejich vyjádření nebo je nutné současně zkoumat, zda jsou demokratické hodnoty reálně ohroženy a připustit tak beztrestnost těchto kontroverzních postojů? Jinými slovy, jaká míra svobody projevu je ještě přípustná a je vůbec možné postihovat již pouhý projev, byť s nenávisťným obsahem? Podle Herczega je pro nastavení mezí svobody slova brát v úvahu ještě další okolnosti, jako je například politické a ústavní uspořádání, stabilita vlády a demokratický konsenzus s daným typem vlády, tradice a historická zkušenost?⁶¹

Kolize se svobodou projevu je řešena ve stanovisku odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR⁶², kde je jasně konstatováno, že svoboda projevu není bezbřehá a v souvislosti se shromážděním uvedeno, že „mohou projevy řečníků, případná symbolika na jejich oblečení, slovní projevy atd. vést minimálně k podezření ze spáchání trestného činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob“.

Společnost by měla být k těmto extremistickým projevům pozorná, neboť od slov k činům může být jen nepatrná vzdálenost. Varováním, jak nebezpečné může být reálné prosazování extremistických názorů, je událost z Norska, kdy pravicový extremističtější Anders Breivik při prosazování svých nacionalistických a xenofobních názorů zavraždil desítky nevinných lidí. Před soudem přiznal svůj čin, ale ne vinu, neboť tak prý musel jednat v sebeobraně.

Nelze se domnívat, že se jednalo o ojedinělou událost nějakého vyšínutého jedince. Naopak se stal vzorem pro své následovníky nejen v zahraničí, ale i u nás. Podobná událost se mohla stát i v Polsku, kdy se „polský Breivik“ na konci roku 2012 pokusil o atentát na parlament a chtěl u budovy polského Sejmu ve Varšavě odpálit 4 tuny výbušnin v době, kdy tam byl kromě poslanců i premiér a prezident.⁶³ Chtěl tak údajně vyjádřit svůj názor, že opovrhuje současnou vládou a cítí se ve své zemi cizincem.

V této souvislosti je zcela jistě legitimní se ptát: Je protiprávní až spáchání nějakého zločinu či pokus o něj nebo je nutné postihovat extremistické názory už na jejich počátku, aby nemohly být pod rouškou svobody projevu následně páhány takové protiprávní činy a

⁶⁰ Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra - *Co je extremismus? Vymezení pojmů* [online]. 25.11.2010 [cit.2013-03-10]. Dostupné z WWW:<<http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>>.

⁶¹ HERCZEG, J. *Extremismus, tolerance a svoboda projevu*. Trestní právo. 2003, č. 7-8, s. 2.

⁶² Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra - *Stanovisko k některým aspektům náboženských shromáždění, postupu při kolizi více shromáždění a aplikaci zákona o Policii ČR*. [online]. 25.5.2011 [cit.2011-06-02]. Dostupné z WWW:<<http://web.mv.cz/obp/dokumenty/prstan/stanoviska.htm>>.

⁶³ POLOCHOVÁ, I. *Je čas postavit se tyranii, burcoval na internetu „polský Breivik“* [online]. 2012 [2012-11-20]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/polsky-vedec-chtel-odpalit-parlament-dst-zahranicni.aspx?c=A121120_162241_zahranicni_ipl>.

vlastně tak předcházet těmto činům? V odpovědi na tuto otázku, jak je již uvedeno na počátku této podkapitoly, se neshodne nejenom laická, ale ani odborná veřejnost.

Nemusíme však pro projevy pravicového extremismu chodit až za hranice České republiky, i u nás dochází k netoleranci vůči menšinám a dalším projevům nacionalismu, xenofobie a antisemitismu. Tyto názory se mohou projevit místně v určitém teritoriu, kde mohou vyrůstat z podhoubí neřešení sociálních problémů orgány státní správy a samosprávy a které jsou specifické pro toto prostředí. Jako příklad lze uvést události z roku 2011, kdy v severních Čechách ve Šluknovském výběžku došlo k nepokojům v důsledku neřešení zvýšené kriminality ve Varnsdorfu nebo z roku 2008 v Litvínově, kam vyzbrojení příznivci Dělnické strany svolali shromáždění a pod hesly proti „pozitivní diskriminaci a policejnímu násilí“ se chtěli dostat na romské sídliště Janov. S jejich názory na radikální řešení problémů vyjadřovalo souhlas velké množství obyvatel Varnsdorfu a Litvínova. Už méně sympatií a naopak spíše solidaritu s postiženou rodinou vyvolala událost, kdy pravicový extremisté, vhozením zápalné lahve do domu, těžce zranili spící malou holčičku romského původu.

Netolerance k jiným názorům se také může projevat tím, že je vyhrožováno, a to i fyzickou likvidací, veřejně činným osobám pro jejich politické postoje. To se nevyhýbá ani orgánům státní moci, kam někteří občané zasílají své podněty s extremistickými názory. Jsou navrhována rychlá, avšak neústavní řešení společenských problémů a mnohdy se může jednat například o podezření, zda již podle ustanovení § 20 trestního zákoníku neprobíhá příprava ke spáchání nějakého trestného činu nebo zda se nejedná o schvalování trestného činu podle § 365 trestního zákoníku za schvalování spáchaného zločinu nebo pro vychvalování jeho pachatele. Cílem této práce není konkretizovat jednotlivé kauzy související s ochranou zákonodárského sboru nebo ústavních činitelů. Obecně však lze říci, že ani České republice se extremismus nevyhýbá a naopak nabírá radikálnějších forem a více se ohlíží po svých zahraničních vzorech.

Myšlenky pravicového (ale i levicového) extremismu se však celostátně pokoušejí prosadit i některé politické strany, které se k nim hlásí nejenom ve svém programu, ale i reálnou politikou. Extremistické pravicové politické strany a jejich ideje dosáhly úspěchu zejména ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1996, kdy voliči vyslali do této komory Parlamentu republikány (SPR-RSČ) posílené o další mandáty poslanců. Tito získali beztrestnost pro šíření názorů pravicového extremismu, především to byly nacionalistické a protiromské výroky na půdě Poslanecké sněmovny. Poslance totiž podle článku 20 Ústavy ČR nelze trestně stíhat za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo v jejích orgánech, poslanec podléhá pouze disciplinární pravomoci. Nepostižitelné tak byly

projevy předsedy republikánů, které pronesl před poslanci, jako například kontroverzní výrok, že „cikáni by měli být trestně odpovědní už od narození, protože prakticky to už je jejich největší zločin“. Navíc poslance nelze trestně stíhat ani za projevy učiněné mimo Poslaneckou sněmovnu, pokud k tomu nedá souhlas komora a podle současného znění Ústavy ČR platí, že odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání navždy poslance vyloučeno. V březnu 2013 byla Parlamentem ČR schválena novela základního zákona a doživotní trestně právní imunita byla podle této novely omezena jen po dobu výkonu mandátu poslance (nebo senátora).⁶⁴

Pokud je činnost politické strany extremistická, kdy její program a její praktické naplňování politiky zasahuje do základních ústavních principů, má státní moc legální nástroj v podobě institutu rozpuštění politické strany. Tento nástroj však s sebou nutně nese kolizi svobody projevu s dalším základním právem upraveným v článku 20 Listiny základních práv a svobod, a to právem občana zakládat politické strany a hnutí a sdružovat se v nich. Je to samozřejmě zásah do volné soutěže politických stran a jejich myšlenek a ideologií. To sebou nese i vyloučení z účasti ve volbách nejenom do Parlamentu ČR, ale tímto právním institutem je zasahováno nepřímě i do volebního práva v článku 21 této Listiny. V neposlední řadě omezení práva sdružovat se v politických stranách se může dostat do střetu s dalším ústavně chráněnou hodnotou v článku 22 Listiny, kde je uvedeno, že výklad zákonných úprav všech politických práv a svobod musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil.

Soudy, které aplikují právo svobody projevu a jeho mezí, tak aplikují i podmínky pro zásah státní moci do činnosti politických stran. Kolize mezi svobodou projevu, jeho mezí a právem sdružovacím, musel ve své aplikaci také řešit Nejvyšší správní soud v roce 2010, kdy byla jeho rozhodnutím rozpuštěna Dělnická strana. Návrh vlády ČR na rozpuštění této politické strany, se kterým se Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí ztotožnil, obsahoval mimo jiné, že program a projevy představitelů Dělnické strany „mají za cíl vytváření negativních pocitů, strachu a nenávisti...tím směřují k ohrožení demokracie“. Dále vláda v návrhu uvedla, že Dělnická strana „zneužívá politických práv a svobod k aktivitám, které prvoplánově směřují mimo rámec a zájem demokratické společnosti, tedy cíleně porušuje ústavu nebo na ústavní principy útočí, ohrožuje mravnost, veřejný pořádek a svobody občanů“.⁶⁵

⁶⁴ Česko. Ústavní zákon č. 1 České národní rady ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 8.

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17.2.2010, kterým se rozpouští Dělnická strana (Pst 1/2009 – 350). Dostupné z WWW:

Před svým rozhodnutím se ale Nejvyšší správní soud musel vypořádat s kolizí svobody slova a svobody sdružování v politických stranách a z ní vyplývající otázky, zejména zda nebezpečí ohrožení demokratických hodnot je reálné a existuje bezprostřední riziko ohrožení demokracie. Tedy o to, zda nejde jen o populistické názory, které podle mnohých, i přes svůj extrémní obsah, mohou být chráněny právem svobody projevu. Nejvyšší správní soud se s touto otázkou vypořádal a konstatoval, že reálné nebezpečí ohrožení demokratických hodnot nemusí být činěno vůči všem obyvatelům státu, ale stačí, je-li toto nebezpečí na lokální úrovni, například při eskalaci násilí v Janově.⁶⁶

Pravicový extremismus je tedy problémem naší společnosti a na jeho řešení panuje neshoda. Odpověď na klíčovou otázku, zda je nutné zakazovat už samotné extremistické projevy názorů nebo šíření těchto myšlenek nezakazovat a postihovat až konkrétní trestně právní jednání, je nejednoznačná. Zákazy extremistických názorů totiž mohou způsobit opačný efekt tím, že jako „zakázané ovoce“ přitahují pozornost veřejnosti. Nakonec i některé extremistické ideje Dělnické strany převzala i její nástupkyně Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS). Velmi zjednodušeně řečeno, Dělnická strana přidala do svého názvu dvě písmena „SS“ a po nové registraci pokračuje ve své činnosti. To samé se ale může přihodit, pokud stát zůstane k extremismu v jakékoliv podobě netečný, neboť navrhovaná snadná řešení problémů mohou zradikalizovat masy lidí.

Historická zkušenost České republiky dává za pravdu spíše zastáncům obrany demokracie, a to i je-li to na úkor ústavního omezení práva svobody projevu nebo práva zakládat politické strany a sdružovat se v nich. V případě soudního zákazu politické strany se jeví, jakoby rozhodnutí soudu nahrazovalo svobodnou vůli voličů. Proto může být vysloven i následující názor: pokud má strana podporu voličů, nelze ji přece zrušit. Byl by to útok proti samotné podstatě demokracie. Část voličů je omezována soudním rozhodnutím v možnosti demokratického výběru.

Proti takovému názoru lze vznést následující argumenty: Pokud někdo volí vědomě politický subjekt, jehož činnost směřuje k narušení demokratických principů, je protismyslné, aby se sám demokratických principů dovolával a jejich prostřednictvím se – byť „pasivně“ (volbou) - účastnil na jejich likvidaci. Pokud volič nedisponuje informacemi

<http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2009/0001_0Pst_0900_679fa453_6a5a_4113_8760_d13c9f3417b3_provedeno.pdf>.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17.2.2010, kterým se rozpouští Dělnická strana (Pst 1/2009 – 463). Dostupné z WWW:

<http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2009/0001_0Pst_0900_679fa453_6a5a_4113_8760_d13c9f3417b3_provedeno.pdf>.

o protidemokratické povaze subjektu, který volil, je zcela na místě, že „neinformovanou vůli“ voliče musí nahradit „informované rozhodnutí“ soudce.

4 NÁVRH LEGISLATIVNÍ ZMĚNY

Z provedené analýzy případů vyplynulo, že zdrojem popisovaných konfliktů je rozpor mezi legalitou a legitimitou při vyjadřování svobody projevu. Jak bylo již konstatováno v teoretické části této práce, je tento konflikt demokracii vlastní a jeho úplné odstranění není možné bez narušení demokratického procesu nebo demokratických institucí.

Přesto je při zjištění existence zmíněného konfliktu důvodné se zabývat otázkou, zda pozitivní právo (účinná právní úprava) se již nedostala zcela do rozporu se společenskou realitou. Z analýzy jednotlivých případů vyplynulo, že pozitivní právo umožňuje v potřebné míře diferencovat mezi neobvyklým („šokujícím“) projevem akceptovatelných názorů a mezi projevy akceptovatelných názorů a stanovisek, které jsou realizovány agresivním způsobem, ať již agrese směřuje proti majetku jiných osob nebo přímo proti fyzickým osobám. K rozporu mezi legitimitou a legalitou dochází zejména v případech, pokud taková agrese směřuje proti majetku. Rozpor v tomto je demokracii vlastní a následný diskurs o těchto otázkách zpětně demokracii kultivuje.

Návrh legislativní úpravy se proto týká dvou problémů. První návrh řeší asymetrii správního řízení mezi narušením režimu ochrany a vstupu u vojenských objektů a některých objektů chráněných Policií ČR, kdy radikální způsob uplatnění práva svobody projevu může být i bezpečnostním rizikem pro orgány státní moci a tím i ohrožení základních funkcí státu. Druhý dílčí návrh novely by odstranil systémový nedostatek, který vznikl historicky při schvalování zákona o právu shromažďovacím a zákona o Ústavním soudu ČR.

Oba návrhy respektují systematiku (uspořádání) pozitivně právních norem v České republice. Oba návrhy jsou směřovány do odvětví správního práva. První návrh respektuje fakt, že správní právo trestní není kodifikováno. Z toho vyplývá, že jednotlivé skutkové podstaty správních deliktů (s výhradou některých přestupků) nejsou uspořádány do jednoho „správně trestního“ kodexu. Naopak jsou přiřazeny do norem, které upravují specifické oblasti společenských vztahů (např. stavební zákon, živnostenský zákon, ale i zákon o právu shromažďovacím). Proto v prvním případě navrhuji pouze změnu znění právní normy, ale neřeším otázku přeřazení normy do jiného právního předpisu. Ve svém druhém návrhu rovněž tak vycházím ze systematiky pozitivního práva. Právní předpis zabývající se organizací a kompetencemi Ústavního soudu spadá do odvětví ústavního práva. Avšak zákaz konat shromáždění, i když ve vztahu k objektu a instituci Ústavního soudu, je ze své povahy normou správního práva.

4.1 Návrh na odstranění asymetrie

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, v ustanovení § 48 a § 49 upravuje oprávnění policistů při zajišťování bezpečnosti chráněných objektů a prostorů a také chráněných osob. Obdobně jsou v zákoně č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, upravena oprávnění vojenské policie při ochraně vojenských objektů a chráněných osob. Správní delikty, související s chráněnými objekty, jsou však u těchto ozbrojených složek řešeny odlišně. Rozdílem je, že přestupky na úseku obrany jsou upraveny v § 43 zákona o přestupcích, zatímco správní delikty při protiprávním vniknutí do objektů chráněných státní policií jsou upraveny v § 101 odst. 1 písm. b) zákona o Policii ČR. To však nečiní problém, neboť přestupkem je totiž podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v zákoně o přestupcích nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.

Určitý problémem je však asymetrie u skutkových podstat přestupků v případě narušení režimu ochrany a vstupu do objektů chráněných policií a vojenskou policií. Aby se totiž jednalo o správní delikt podle zákona o Policii ČR, vyžaduje se, aby k vniknutí došlo lstí nebo překonáním jistící překážky. Taková podmínka se při vniknutí do vojenských objektů nevyžaduje a přestupkem je již jakékoliv úmyslné vniknutí do těchto objektů.

Novela zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, by tak dala možnost ve správním řízení sankcionovat osoby, které úmyslně naruší režim ochrany a vstupu do objektů, které jsou chráněné Policií ČR, bez následného prokazování lsti nebo překonání jistící překážky.

Tato dílčí úprava zákona by spočívala v doplnění § 101 odst. 1 písm. b) zákona č. 273/2008 Sb., Policii ČR. Navrhovaná novela tohoto zákona by tuto asymetrii odstranila.

Současně by tato novela dala zřetelně najevo, že je zde veřejný zájem zajistit bezpečnost objektů orgánů veřejné moci a dalších objektů zvláštního významu chráněných Policií ČR a již úmyslné narušení režimu ochrany či vstupu do těchto objektů by samo o sobě bylo protiprávním jednáním, za něž by následovala sankce uložením pokuty.

Tato dílčí úprava by nebyla legislativně náročná a níže bude uveden **návrh novely** zákona o Policii České republiky:

ZÁKON

ze dne 2012

kterým se mění zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Čl. I

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů se mění takto:

V § 101 odst. 1 písm. b) se za slovo „anebo“ doplní slova:

„úmyslně naruší režim ochrany a vstupu“

Ostatní části zůstávají beze změny.

Čl. II

Tento zákon nabývá účinnosti prvním dnem druhého kalendářního měsíce následujícího po dni vyhlášení.

Nové znění § 101 odst. 1 písm. b) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

§ 101

(1) Fyzická osoby se dopustí přestupku tím, že
„b) vnikne lstí, nedovoleným překonáním uzamčení nebo překonáním jiné jistící překážky s použitím síly do uzavřeného objektu nebo prostoru, v nichž sídlí policie, anebo úmyslně naruší režim ochrany a vstupu do objektu nebo prostoru, které policie podle § 48 chrání, nebo“

4.2 Systémový návrh

Systémově upravuje právo shromažďovací, jehož součástí je právo svobody projevu, zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím. Tento zákon upravuje mimo jiné i ústavní podmínky pro legální zákaz práva shromažďovacího s výjimkou § 25 zákona o Ústavním soudu.

Návrh novely zákona o právu shromažďovacím a zákona o Ústavním soudu by spočíval v pouhém doplnění ustanovení § 1 odst. 5 zákona o právu shromažďovacím, kde je upraven zákaz shromáždění ze zákona. Zákaz shromáždění v blízkosti orgánů státní

moci, resp. v blízkosti zákonodárných sborů, je podle stávající právní úpravy systémově zařazen do zákona o právu shromažďovacím v ustanovení § 1 odst. 5 pouze v tomto případě: „Jsou zakázána shromáždění v okruhu 100 metrů od budov zákonodárných sborů nebo od míst, kde tyto sbory jednají“.

V případě zákazu shromáždění u Ústavního soudu je tento zákaz řešen totožným ustanovením v § 25 zákona o Ústavním soudu ČR.

Návrh drobné novely obou výše uvedených zákonů by spočíval v odstranění této nesystémovosti zrušením ustanovení § 25 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu a současném doplnění § 1 odst. 5 zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, kde by se za slova „zákonodárných sborů“ vložila slova „nebo Ústavního soudu“. Dále by se za slova „tyto sbory“ vložila slova „a Ústavní soud“.

Ustanovení § 1 odst. 5 zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím by po dílčí novele mělo toto **nové znění**:

„(5) Jsou zakázána shromáždění v okruhu 100 metrů od budov zákonodárných sborů nebo Ústavního soudu nebo od míst, kde tyto sbory a Ústavní soud jednají“.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zabývala problematikou svobody projevu, a to nejprve teoretickým pohledem na jeho vývoj a zakotvení v právním řádu České republiky. Poté jsem tyto názory právní teorie konfrontovala s aplikační praxí, kde jsem vybrané problémy nejprve poznávala a srovnávala mezi sebou, popř. i analyzovala dílčí jednotlivosti dané problematiky.

Aplikační praxi jsem zaměřila především na uplatnění práva svobody projevu u zákonodárných sborů nebo realizaci tohoto práva politickými stranami včetně toho, zda jsou naplněny legální důvody jeho případného omezení. Zkoumala jsem kolize svobody projevu nejenom s jinými základními právy a svobodami, především u zákonodárných sborů (s právem vlastnickým nebo právem na ochranu osobní cti), ale také kolize svobody projevu s některými ústavně chráněnými veřejnými statky (ochrana mravnosti nebo ochrana bezpečnosti státu).

Realizaci práva svobody projevu, ať samotnými občany nebo politickými stranami u zákonodárných sborů, jsem dále srovnávala s aplikační praxí i jiných subjektů aplikace práva svobody projevu jako jsou správní orgány a soudy.

Při zkoumání problematiky práva svobody projevu jsem ve své práci uvedla, jak je v kontextu s Parlamentem ČR realizováno právo petiční a právo shromažďovací, kde právo svobody projevu zde primárně není v kolizi s jinými právy a naopak je jejich součástí a hlavním znakem práva shromažďovacího a práva petičního. Současně jsem popsala určitá specifika uplatnění práva svobody projevu samotnými zákonodárci, například na parlamentní půdě, kde nejsou trestně odpovědní za své projevy nebo i mimo parlament, kde se mohou dovolávat své imunity.

Zabývala jsem se i radikálními aspekty práva svobody projevu, včetně pravicového extremismu a řešila nalezení odpovědi na klíčovou otázku, zda právo svobody je nadřazené ostatním základním právům a nelze ho omezovat, nebo zda je pro ochranu základních demokratických principů, v odůvodněných případech, v souladu s ústavou a principem proporcionality, nezbytné právo svobody projevu v takových případech omezit.

Z analýzy vyplynulo, že většina právních norem, upravujících společenské vztahy, vznikající při popisovaných kolizních situacích, je spravedlivě aplikovatelná, efektivní a vymahatelná. Přínosem práce, dle mého právního názoru, by mohlo být navržení dílčích novel zákona o Policii ČR a také zákona o právu shromažďovacím, resp. zákona o Ústavním soudu ČR. Poznatky z této bakalářské práce mohou být využity i při řešení problémů spojených s aplikací práva svobody projevu, zejména u zákonodárných sborů,

kde hranice mezi zákonným a nezákonným zásahem policistů do práva svobody projevu, může být někdy velmi malá.

Na závěr si dovoluji vyslovit následující tezi, která zobecňuje mé poznatky a shrnuje úvodní premisu, a to předpokládanou možnost omezit právo svobody projevu.

Není demokracie bez svobody projevu a zrovna tak není svobody projevu bez demokracie. Přesto, nebo právě proto, nemůže být svoboda projevu chápána jako právo absolutní a nadřazené jiným základním lidským právům. V takovém případě by se už nejednalo o demokratické zřízení, ale o jakousi vedoucí úlohu svobody projevu ve společnosti, kde by ostatní základní práva pouze paběrkovala. Přestože je svoboda slova hnacím motorem rozvoje společnosti, měla by mít své hranice tam, kde by se již jednalo o reálný zásah do jiných základních práv.

Výsledkem uplatňování svobody projevu tedy nemůže být nerespektování jiných základních práv, neboť to by vedlo k odstranění demokratického zřízení. Ve společnosti, kde panují nedemokratické poměry, by již nebylo místo ani pro různé názory.

Na druhou stranu by demokratická společnost neměla být netečná k bezdůvodným zásahům do práva svobody projevu, neboť netolerance k jiným názorům, než k těm svým (jako byly například nepřiměřené reakce některých spoluobčanů na vyjádření podpory jednotlivým prezidentským kandidátům v lednu 2013),⁶⁷ by případně mohlo vést až k netolerantní společnosti a ve svém důsledku také k odstranění demokracie.

⁶⁷ SPÁČILOVÁ, M. *Dejdar nechápe, proč je pranýřován za vlastní názor. Je to celé zdivočelé, říká* [online]. 2013 [2012-01-21]. Dostupné z WWW: <http://kultura.idnes.cz/dejdarovo-vyjadreni-k-bocanovi-a-straskemu-fzy-/televize.aspx?c=A130121_093835_televize_ob>.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BARTOŇ, M. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha : Leges, 2010, 384 s. IBSN 978-80-87212-42-4.
2. BLAHOŽ, J. *Ústavní koncepce a interpretace lidských a občanských práv – Politická a osobní práva v předních demokratických státech*. Právník. 1998, č. 7, s. 588-621. ISSN 0231-6625.
3. BOBEK, M. *Helena, kontakt na mafiány a nové obrysy svobody slova v judikatuře Ústavního soudu*. Právní rozhledy, 10/2005, s. 357-364.
4. ČERNÝ, P., LEHKÁ, M. *Zákon o právu shromažďovacím s komentářem*. Praha : C.H. Beck, 2010, 243 s. IBSN 978-80-7400-306-6.
5. FILIP, J., SVATOŇ, J., ZIMEK, J. *Základy státovědy*. Brno : Masarykova univerzita, 1994, 258 s. IBSN 80-210-0867-7.
6. HERCZEG, J. *Extremismus, tolerance a svoboda projevu*. Trestní právo. 2003, roč. VIII, č. 7-8, s. 2-10.
7. JÄGER, P., MOLEK P. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha : Auditorium, 2007, 195 s. IBSN 978-80-903786-5-0.
8. KOHÁK, E. *Na okraj dvou slov: globalizace a demokracie*. In Hrubec, M. (ed.). *Globální spravedlnost a demokracie*. Praha : Filosofia, 2004, s. 21-28. IBSN 80-7007-210-5.
9. KUČEROVÁ, H., HORZINKOVÁ, E. *Zákon o přestupcích komentářem a judikaturou*. Praha : Leges, 2011, 480 s. IBSN 978-80-87212-94-3.
10. NOVÁK, M. *Jakou demokracii pro nové demokracie*. Brno : Masarykova univerzita, 2002, 90 s. IBSN 80-210-2742-8.
11. PAVLÍČEK, V. *Ústava a ústavní řád České republiky. 2. díl – komentář*. Praha : Linde, 1998, 1164 s. IBSN 80-7201-391-2.
12. SARTORI, G. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti*. Praha : Dokořán, 2005, 136 s. IBSN 80-7363-022-2.
13. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2012, 3586 s.
14. WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, 931 s. IBSN 978-80-7357-750-6.

Elektronické zdroje

1. Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra. *Stanovisko některým aspektům náboženských shromáždění, postupu při kolizi více shromáždění a aplikaci zákona o Policii* [online]. 25. 5. 2011 [cit. 2011-06-02]. Dostupné z WWW: <<http://web.mv.cz/obp/dokumenty/prstan/stanoviska.htm>>.
2. Nejvyšší soud ČR. *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2012 – poškození cizí věci, sp. zn. 6 Tz 50/2012* [online]. 2012 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z WWW: <http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/1185B847D9B3C994C1257A7C0029B7A4?openDocument&Highlight=0>.
3. JAB. *Remunda a Klusák vystrkují tykadla – za Svobodu pro Smetanu* [online]. 2012 [cit. 2012-10-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/201188-remunda-a-klusak-vystrkujit-tykadla-za-svobodu-pro-smetanu/>>.
4. FRÁNĚK, T. *Paroubková neuspěla. Zelený Raoul ji nepoškodil* [online]. 2012 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=741213>>.
5. ADA, NIG. *Potyčka ve Sněmovně: Skupina hostů „občansky zadržela“ poslance* [online]. 2012 [cit. 2012-05-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/268425-potycka-ve-snemovne-skupina-hostu-obcansky-zadrzela-poslance.html>>.
6. Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra. *Stanovisko k možnosti vést řízení ve věcech přestupků proti občanskému soužití v případě urážky nebo jiného útoku na policistu* [online]. 2012 [cit. 2012-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://web.mv.cz/obp/dokumenty/prstan/stanoviska.htm>>.
7. HOLAKOVSKÝ, M. *Pornoherečka z Ukrajiny si azyl v Česku nevysoudila* [online]. 2013 [2013-03-04]. Dostupné z WWW: <<http://prazsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/pornoherecka-si-chce-vysoudit-azyl-v-ceske-republice-20130304.html>>.
8. HERCZEG, J. *Hranice svobody projevu nejen ve světle judikatury Spolkového ústavního soudu, Trestně právní revue, 2009, č. 12.* [online]. Praha, 2009. Dostupné z WWW: <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestny-pravo/pd_3/art_6595/detail.aspx>.
9. TRDLA, M. *Střelec z Chrastavy zveřejnil Klausův výslech, možná porušil zákon* [online]. 2012 [cit. 2012-11-06]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/pavel-vondrous-zverejnil-cast-sveho-vysetrovaciho-spisu-p33-/krimi.aspx?c=A121030_144927_liberec-zpravy_tm>.

10. Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra. *Co je extremismus? Vymezení pojmů* [online]. 25.11.2010 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>>.
11. Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra - *Stanovisko k některým aspektům náboženských shromáždění, postupu při kolizi více shromáždění a aplikaci zákona o Policii ČR* [online]. 25.5.2011 [cit. 2011-06-02]. Dostupné z WWW: <<http://web.mv.cz/obp/dokumenty/prstan/stanoviska.htm>>.
12. POLOCHOVÁ, I. *Je čas postavit se tyranii, burcoval na internetu „polský Breivik“* [online]. 2012 [2012-11-20]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/polsky-vedec-chtel-odpalit-parlament-dst-/zahranicni.aspx?c=A121120_162241_zahranicni_ip1>.
13. Nejvyšší správní soud ČR. *Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17.2.2010, kterým se rozpouští Dělnická strana, Pst 1/2009* [online]. 2010. [cit. 2013-02-12].
Dostupné z WWW:
<http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2009/0001_0Pst_0900_679fa453_6a5a_4113_8760_d13c9f3417b3_provedeno.pdf>.
14. SPÁČILOVÁ, M. *Dejdar nechápe, proč je pranýřován za vlastní názor. Je to celé zdivočelé, říká* [online]. 2013 [2012-01-21]. Dostupné z WWW:
<http://kultura.idnes.cz/dejdarovo-vyjadreni-k-bocanovi-a-straskemu-fzy-/televize.aspx?c=A130121_093835_televize_ob>.

Legislativní dokumenty

1. Česko. Usnesení č. 2 předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 17-24. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
2. Česko. Ústavní zákon č. 1 České národní rady ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 1-16. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
3. Česko. Zákon č. 106 Parlamentu České republiky ze dne 11. května 1999 o svobodném přístupu k informacím. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 39, s. 2578-2582. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.

4. Česko (Československo). Zákon č. 85 Federálního shromáždění ze dne 27. března 1990 o právu petičním. In *Sbírka zákonů, Československé socialistické republiky*. 1990, částka 19, s. 374-375. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
5. Česko. Zákon č. 500 Parlamentu České republiky ze dne 24. června 2004 správní řád. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 174, s. 9782-9827. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
6. Česko (Československo). Zákon č. 83 Federálního shromáždění ze dne 27. března 1990 o sdružování občanů. In *Sbírka zákonů, Československé socialistické republiky*. 1990, částka 19, s. 366-369. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
7. Česko (Československo). Zákon Federálního shromáždění č. 424 ze dne 2. října 1991 o sdružování v politických stranách a politických hnutích. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 81, s. 1993-1997. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
8. Česko (Československo). Zákon č. 84 Federálního shromáždění ze dne 27. března 1990 o právu shromažďovacím. In *Sbírka zákonů Československá socialistická republika*. 1990, částka 19, s. 369-373. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
9. Česko (Československo). Zákon č. 121 Národního shromáždění ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. In *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*. 1920, částka XXVI., s. 255-267. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html>.
10. Česko (Československo). Ústavní zákon č. 150 ústavodárného Národního shromáždění ze dne 9. května 1948 Ústava Československé republiky. In *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1948, částka 52., s. 1081-1110. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
11. Česko (Československo). Ústavní zákon č. 100 Národního shromáždění ze dne 11. července 1960 Ústava Československé socialistické republiky. In *Sbírka zákonů*. 1960, částka 40, s. 289-309. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
12. Česko (Československo). Ústavní zákon č. 23 Federálního shromáždění ze dne 9. ledna 1991, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky. In *Sbírka*

- zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 6, s.114-128. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
13. Česko (Československo). Vyhláška č. 120 Ministerstva zahraničních věcí ze dne 10. května 1976 o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a o Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In *Sbírka zákonů*. 1976, částka 23, s. 570-583. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
 14. Česko (Československo). Sdělení č. 209 federálního ministerstva zahraničních věcí ze dne 18. března 1992 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č.3, 5 a 8. In *Sbírka zákonů*. 1992, částka 41, s. 1073-1087. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
 15. Česko (Československo). Zákon č. 200 Federálního shromáždění ze dne 17. května 1990 o přestupcích. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1990, částka 35, s. 809-826. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
 16. Česko. Zákon č. 40 Parlamentu České republiky ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354-461. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>>.
 17. Česko (Československo). Zákon č. 40 Národního shromáždění ze dne 26. února 1964 občanský zákoník. In *Sbírka zákonů*. 1964, částka 19, s. 203.
 18. Česko. Zákon č. 90 Parlamentu České republiky ze dne 19. dubna 1995 o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 20, s. 1010-1043.

Ostatní zdroje:

1. BALOGOVÁ, H. *Právo shromažďovací jako politické právo jednotlivce*. Praha 2012. Absolventská práce. Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Praze. Bezpečnostně správní činnost. Vedoucí absolventské práce Petr Stein.
2. BĚLOHRADSKÝ, V. *Demokracie a slova-lasičky*. Právo. Praha : Borgis, a.s., 2013. [cit. 2013-03-14]. ISSN 1211-2119.
3. Petiční výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR [online]. 2010 [cit. 2013-02-23]. *Zpráva o peticích přijatých Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, jejich obsahu a způsobu vyřízení za období od 1.1.2010 do 30.6.2010*. Dostupné z WWW:<<http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=63383>>.